

Ἡ βλασφημία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί τά μέτρα γιά τήν πανδημία

Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Μετά τά προστατευτικά μέτρα πού ἔλαβε ἡ Ἐκκλησία μας γιά τήν προστασία τῶν πιστῶν ἀπό τήν πανδημία τοῦ κορωνοϊοῦ καί ἐντός τῶν Ἱερῶν Ναῶν, διατυπώθηκε ἡ ἄποψη ὅτι αὐτά συνιστοῦν τήν βλασφημία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού εἶναι μεγάλη ἁμαρτία, κατά τόν λόγο τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία δέν πρόκειται νά συγχωρηθῇ. Δυστυχῶς αὐτή ἡ ἄποψη στήριξε «θεολογικά» τίς ἀντιδράσεις Κληρικῶν, μοναχῶν καί λαϊκῶν ἐναντίον τῶν ἀποφάσεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Ὑστερα ἀπό συζήτηση πού ἔκανα μέ συνεργάτες μου καταλήξαμε στά ἀκόλουθα:

1. Τί εἶναι ἡ βλασφημία κατά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος

Ὁ Χριστός ὁμίλησε γιά τήν ἁμαρτία τῆς βλασφημίας κατά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: «Διά τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα ἁμαρτία καί βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δέ τοῦ Πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις· καί ὅς ἂν εἴπῃ λόγον κατά τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὅς δ' ἂν εἴπῃ κατά τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι»¹.

Τό «διά τοῦτο», πού εἶναι εἰσαγωγικά γιά νά χαρακτηρίσῃ ὁ Χριστός τήν βλασφημία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, συνδέεται μέ τά προηγούμενα. Πρόκειται γιά τήν θεραπεία ἑνός δαιμονισμένου ἀπό τόν Χριστό πού ἦταν «τυφλός καί κωφός». Αὐτό προξένησε κατάπληξη στους παρόντας Ἰουδαίους καί διερωτῶντο μήπως αὐτός εἶναι «ὁ Χριστός ὁ υἱός Δαυίδ». Ὅμως, οἱ Φαρισαῖοι ὅταν ἄκουσαν αὐτήν τήν ἀπορία τῶν Ἰουδαίων εἶπαν: «Οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τά δαιμόνια εἰ μή ἐν τῷ Βεελζεβούλ, ἄρχοντι τῶν δαιμονίων». Ὁ Χριστός εἶδε μέ τήν θεότητά Του τούς διαλογισμούς τους καί εἶπε: «Πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτήν ἐρημοῦται, καί πᾶσα πόλις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτήν οὐ σταθήσεται. καί εἰ ὁ σατανᾶς τόν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτόν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; καί εἰ ἐγώ ἐν Βεελζεβούλ ἐκβάλλω τά δαιμόνια, οἱ υἱοί ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβαλοῦσι; διά τοῦτο αὐτοί κριταί ἔσονται ὑμῶν. εἰ δέ ἐγώ ἐν Πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τά δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. ἢ πῶς δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τήν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ καί τά σκεύη αὐτοῦ ἀρπάσαι, ἐάν μή πρῶτον δῆσῃ τόν ἰσχυρόν;

¹ Ματθ, ιβ', 31-32.

καί τότε τήν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει. ὁ μή ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστι, καί ὁ μή συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει»².

Εἶναι προφανές ὅτι ἡ κατηγορία ὅτι ὁ Χριστός ἐξέβαλε τὰ δαιμόνια ἀπό τόν ἄνθρωπο ἐκεῖνον μέ τήν δύναμη τῶν δαιμόνων καί ὄχι μέ τήν ἐνέργεια τῆς θεότητος Του, εἶναι βλασφημία κατά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Δεδομένου δέ ὅτι κοινή εἶναι ἡ ἐνέργεια τῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, συνεπάγεται ὅτι τό νά ἀποδίδη κανεῖς στόν Χριστό τήν κατηγορία ὅτι ἐνεργεῖ μέ τήν δύναμη τοῦ διαβόλου, ἐνῶ ἐνεργεῖ μέ τήν θεία ἐνέργειά Του, αὐτό εἶναι βλασφημία κατά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γενικά βλασφημία κατά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἡ σύγχυση μεταξύ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἐνεργειῶν τῶν δαιμόνων.

Θά παραθέσω τήν πατερική ἐρμηνεία σέ αὐτόν τόν λόγο τοῦ Χριστοῦ πού καθορίζει τί ἀκριβῶς εἶναι ἡ βλασφημία κατά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὁ Μέγας Βασίλειος ἐρωτηθεῖς «τί ἂν τις ποιήσας, βλασφημεῖ εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον», ἀπαντᾷ:

«Ἐκ τῆς τότε βλασφημίας, ἦν ἐβλασφήμησαν οἱ Φαρισαῖοι, ἐφ' οἷς καί τό κρῖμα τοῦτο ἐτέθη, δῆλόν ἐστιν, ὅτι καί νῦν ἐκεῖνος βλασφημεῖ εἰς τό Πνεῦμα τό ἅγιον, ὅς ἂν τās ἐνεργείας καί τούς καρπούς τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῶ ἐναντίῳ ἐπιφημίση· ὅπερ πάσχομεν οἱ πολλοί, τόν μέν σπουδαῖον κενόδοξον πολλάκις ριψοκινδύνως ἀποκαλοῦντες, τοῦ δέ ζῆλον ἀγαθόν ἐπιδεικνυμένου ὀργήν καταψευδόμενοι, καί ἄλλα τοιαῦτα ἐν ὑπονοίαις πονηραῖς ψευδῶς ἐπιφημίζοντες»³.

Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐρμηνεύοντας αὐτόν τόν λόγο τοῦ Χριστοῦ λέγει:

«Τί οὖν ἐστιν ὁ φησιν; Ὅτι ὑπέρ πάντα αὕτη ἡ ἁμαρτία ἀσύγγνωστος. Τί δήποτε; Ὅτι αὐτόν μέν ἠγνόουν ὅστις ποτέ ἦν· τοῦ δέ Πνεύματος ἱκανήν εὐλήφασιν· καί γάρ οἱ προφητῆται δι' αὐτοῦ ἐφθέγγαντο ἄπερ ἐφθέγγαντο, καί πάντες δέ οἱ ἐν τῇ Παλαιᾷ μεγίστην περί αὐτοῦ εἶχον ἔννοιαν. Ὅ τοίνυν λέγει, τοῦτό ἐστιν· Ἔστω, ἐμοί προσπταίετε διὰ τήν σάρκα τήν περικειμένην· μή καί περί τοῦ Πνεύματος ἔχετε εἰπεῖν, ὅτι ἄγνοοῦμεν αὐτό; Διά δὲ τοῦτο ἀσύγγνωστος ὑμῖν ἔσται ἡ βλασφημία, καί ἐνταῦθα καί ἐκεῖ δώσετε δίκην. Πολλοί μέν γάρ ἐνταῦθα ἐκολάσθησαν μόνον, ὡς ὁ

² Ματθ. ιβ', 22-30.

³ Μ. Βασιλείου ἔργα 9, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1973, σελ. 336.

πεπορνευκώς, ὡς οἱ ἀναξίως μετασχόντες μυστηρίων παρά Κορινθίους· ὑμεῖς δέ καί ἐνταῦθα καί ἐκεῖ.

“Ὅσα μὲν οὖν ἐβλασφημήσατε κατ’ ἐμοῦ πρό τοῦ σταυροῦ, ἀφήμι· καί αὐτό δέ τοῦ σταυροῦ τό τόλμημα· καί ὑπέρ τῆς ἀπιστίας οὐ κατακριθήσεσθε μόνης. (Οὐδέ γάρ οἱ πρό τοῦ σταυροῦ πιστεύσαντες πεπληρωμένην πίστιν εἶχον. Καί πολλαχοῦ δέ παραγγέλλει μηδενί κατάδηλον αὐτόν ποιεῖν πρό τοῦ πάθους· καί ἐν τῷ σταυρῷ ταύτην ἔλεγεν ἀφεθῆναι αὐτοῖς τήν ἁμαρτίαν). Ἄ δέ περί τοῦ Πνεύματος εἰρήκατε, ταῦτα οὐχ ἔξει συγγνώμην.

“Ὅτι γάρ περί τῶν εἰς αὐτόν εἰρημένων πρό τοῦ σταυροῦ φησιν, ἐπήγαγεν· Ὅς ἂν εἶπη λόγον κατά τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὅς δ’ ἂν εἶπη κατά τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὐκέτι. Διατί; Ὅτι τοῦτο γνώριμον ὑμῖν ἐστί, καί πρός τά δῆλα ἀναισχυντεῖτε. Εἰ γάρ καί ἐμέ λέγετε ἀγνοεῖν, οὐ δήπου κάκεῖνο ἀγνοεῖτε, ὅτι τό δαίμονας ἐκβάλλειν καί ἰάσεις ἐπιτελεῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔργον ἐστί. Οὐκ ἄρα ἐμέ ὑβρίζετε μόνον, ἀλλά καί τό Πνεῦμα τό ἅγιον. Διό καί ἀπαραίτητος ὑμῖν ἡ δίκη καί ἐνταῦθα καί ἐκεῖ. Καί γάρ τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν καί ἐνταῦθα κολάζονται καί ἐκεῖ· οἱ δέ ἐνταῦθα μόνον· οἱ δέ ἐκεῖ μόνον· οἱ δέ οὐδέ ἐνταῦθα, οὐδέ ἐκεῖ. Ἐνταῦθα μὲν καί ἐκεῖ, ὡς οὗτοι αὐτοί· (καί γάρ καί ἐνταῦθα ἔδοσαν δίκην, ἠνίκα ἔπαθον τά ἀνήκεστα ἐκεῖνα τῆς πόλεως ἀλούσης· καί ἐκεῖ χαλεπωτάτην ὑπομενοῦσιν)· ὡς οἱ Σοδόμων πολῖται, ὡς ἕτεροι πολλοί. Ἐκεῖ δέ μόνον, ὡς ὁ πλούσιος ὁ ἀποτηγανιζόμενος, καί οὐδέ σταγόνος κύριος ὢν. Ἐνταῦθα δέ, ὡς ὁ πεπορνευκώς παρά Κορινθίους. Οὔτε δέ ἐνταῦθα, οὔτε ἐκεῖ, ὡς οἱ ἀπόστολοι, ὡς οἱ προφῆται, ὡς ὁ μακάριος Ἰώβ· οὐ γάρ δὴ κολάσεως ἦν ἄπερ ἔπασχον, ἀλλ’ ἀγώνων καί παλαισμάτων»⁴.

Ὁ ἱερός Θεοφύλακτος παρατηρεῖ γιά τόν λόγο αὐτόν τοῦ Χριστοῦ:

«Τοῦτο ἐνταῦθα λέγει, ὅτι πᾶσα μὲν ἄλλη ἁμαρτία, κἂν μικράν γοῦν ἔχει ἀπολογίαν, οἷον πορνεία, κλοπή. Καταφεύγομεν γάρ εἰς τήν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, καί συγγνωστότεροί ἐσμεν. Ὅταν δέ τις βλέπη θαύματα διά τοῦ Πνεύματος τελούμενα, καί διαβάλλη ταῦτα ὡς ὑπό δαίμονος γινόμενα, ποῖαν ἔξει οὗτος ἀπολογίαν; Πρόδηλον γάρ ὅτι οἶδε μὲν ὅτι ἀπό Πνεύματος ἁγίου γίνονται, ἐθελοκακεῖ δέ. Πῶς οὖν ὁ τοιοῦτος συγγνωστός; Ὅταν μὲν οὖν ἔβλεπον οἱ Ἰουδαῖοι τόν Κύριον τρώγοντα καί πίνοντα, καί μετά τελωνῶν διάγοντα καί πορνῶν, καί τᾶλλα πάντα ὡς Υἱόν ἀνθρώπου πράττοντα, εἶτα διέβαλλον αὐτόν ὡς φάγον καί οἰνοπότην, ὑπέρ τούτου συγγνώμης ἄξιοι, καί οὐδέ μετάνοιαν ἀπαιτηθήσονται ὑπέρ τούτου. Δοκοῦσι γάρ εὐλόγως

⁴1. Χρυσοστόμου ἔργα 10, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 688-692.

σκανδαλίζεσθαι. Ὅταν δέ βλέποντες αὐτόν θαυματουργοῦντα, διέβαλλον καί ἐβλασφήμουν τό Πνεῦμα τό ἅγιον, λέγοντες αὐτό δαιμονιώδεις εἶναι, πῶς ἀφεθήσεται τοῦτο τό ἀμάρτημα αὐτοῖς, ἐάν μή μετανοήσωσιν; Ὡστε γίνωσκε ὡς ὁ μέν εἰς τόν Υἱόν τοῦ ἀνθρώπου βλασφημῶν, ἀνθρωπικῶς ζῶντα βλέπων αὐτόν, καί λέγων αὐτόν φίλον πορνῶν, καί φάγον, καί οἰνοπότην, διά τό ταῦτα τόν Χριστόν ποιεῖν, ὁ τοιοῦτος κἄν μή μετανοήσῃ, οὐ δώσει ὑπέρ τούτου λόγον· συγγινώσκειται γάρ ὡς μή νοήσας αὐτόν Θεόν ὄντα κρυπτόν· ὁ δέ εἰς τό ἅγιον Πνεῦμα, ἦτοι τάς πνευματικές πράξεις τοῦ Χριστοῦ, βλασφημῶν, καί λέγων αὐτάς δαιμονιώδεις, ἐάν μή μετανοήσῃ, οὐ συγγνωσθήσεται· μή γάρ εὐλογόν τινα ἀφορμήν εἰς τό διαβάλλειν εἶχεν, ὥσπερ ἐκεῖνος ὁ τόν Χριστόν ὀρῶν μετά πορνῶν ὄντα καί τελωνῶν, εἶτα διαβάλλων; Οὐκ ἀφεθήσεται οὖν τούτῳ οὔτε ἐνταῦθα οὔτε ἐκεῖ· ἀλλά καί ἐνταῦθα καί ἐκεῖ τιμωρηθήσεται. Πολλοί γάρ ἐνταῦθα μέν κολάζονται, ἐκεῖ δέ οὐδ' ὄλως· ὡς ὁ πτωχός Λάζαρος. Ἄλλοι δέ, καί ὧδε καί ἐκεῖ· ὡς οἱ Σοδομίται, καί οὗτοι οἱ εἰς τό Πνεῦμα τό ἅγιον βλασφημοῦντες. Τινές δέ, οὔτε ὧδε, οὔτε ἐκεῖ· ὡς οἱ ἀπόστολοι, καί ὁ Πρόδρομος. Κἄν γάρ δοκῶσι κολάζεσθαι διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ εἰσὶν ἐκεῖνα κολάσεις ὑπέρ ἀμαρτημάτων, ἀλλά δοκιμασίαι καί στέφανοι»⁵.

Ὁ ἅγιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος ἐρμηνεύοντας τό τί εἶναι ἡ βλασφημία κατά τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀποφαίνεται:

«Ζητήσωμεν οὖν τίς ἐστίν ἡ εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον βλασφημία. Βλασφημία ἐστίν εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον τό ἐπιφημίζειν τάς ἐνεργείας αὐτοῦ τῷ πνεύματι τῷ ἐναντίῳ, καθά φησιν ὁ μέγας Βασίλειος. Πῶς δέ τις τοῦτο ποιεῖ; Ὅποταν ἡ γινόμενα θαύματα τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι ἢ ἕτερόν τις ὀρῶν θεῖον χάρισμα εἰς ἕνα τῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν -φημί δὴ κατάνυξιν ἢ δάκρυα ἢ ταπείνωσιν ἢ γνῶσιν θεῖαν ἢ λόγον σοφίας τῆς ἄνωθεν ἢ ἄλλο τι χαριζόμενον ὑπό θείου Πνεύματος τοῖς τόν Θεόν ἀγαπῶσι-, λέγει εἶναι τοῦτο ἀπό τῆς ἀπάτης τοῦ διαβόλου· ἀλλά καί ὁ τούς ὑπό θείου Πνεύματος ἀγομένους ὡς υἱούς Θεοῦ, τούς τά προστάγματα ποιοῦντας τοῦ Πατρός αὐτῶν καί Θεοῦ, λέγων ὑπό δαιμόνων πλανᾶσθαι, καί αὐτός εἰς τό Πνεῦμα τό Ἅγιον βλασφημεῖ τό ἐνεργοῦν ἐν αὐτοῖς, καθά δὴ καί Ἰουδαῖοί ποτε εἰς τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ· ἐκεῖνοι γάρ ἔβλεπον δαίμονας ἀπελαυνομένους ὑπό Χριστοῦ καί κατά τοῦ Ἁγίου αὐτοῦ Πνεύματος ἐβλασφήμουν καί ἀναιδῶς οἱ ἀναιδεῖς ἔλεγον· “Ἐν Βεελζεβούλ, ἄρχοντι τῶν δαιμονίων, ἐκβάλλει τά δαιμόνια”. Ἀλλά ταῦτα ἀκούοντές τινες οὐκ ἀκούουσι καί βλέποντες οὐ βλέπουσι, πάντα δέ τά ὑπό τῆς θείας Γραφῆς μαρτυρούμενα

⁵ P.G. τόμ. 123, στ. 269-272.

ἔργα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἐνεργείας Θείας γίνεσθαι, ὡσπερ ἑαυτῶν ἕξω γενόμενοι καὶ πᾶσαν Θείαν Γραφήν ἀπὸ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἀποπτύσαντες καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν ἐγγινομένην γνῶσιν τῶν διανοιῶν αὐτῶν ἐξωθήσαντες, ἐκ μέθης καὶ δαιμονικῆς ἐργασίας ταῦτα γίνεσθαι λέγειν οὐ φρίττουσι.

Καθάπερ γάρ ἄπιστοι καὶ παντελῶς τῶν Θείων μυστηρίων ὄντες ἀμύητοι, κἄν περὶ ἐλλάμπυεως Θείας ἀκούσωσι, κἄν περὶ φωτισμοῦ ψυχῆς καὶ νοός, κἄν περὶ θεωρίας καὶ ἀπαθείας, κἄν περὶ ταπεινώσεως καὶ δακρύων τῶν ἐξ ἐνεργείας καὶ χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκχεομένων, εὐθύς, ὡσπερ μὴ φέροντες τὴν ὑπερβάλλουσαν αἴγλην τῶν λόγων καὶ δύναμιν, σκοτιζόμενοι τοὺς ὀφθαλμούς τῆς καρδίας μᾶλλον ἢ αὐγαζόμενοι, ἐκ πλάνης δαιμόνων εἶναι ταῦτα τολμηρῶς ἀποφαίνονται καὶ οὔτε τό τοῦ Θεοῦ κρίμα, οὔτε τὴν τῶν ἀκουόντων αὐτοῦ βλάβην φρίττουσι, πᾶσι δέ ἀναίδην οἱ τολμητῆαι διαμαρτύρονται μηδέν τοιοῦτον νῦν ἔν τινι τῶν πιστῶν παρὰ Θεοῦ γίνεσθαι, ὅπερ ἀσέβειά ἐστι μᾶλλον ἢ αἵρεσις»⁶.

Ὑστερα ἀπὸ τῆς πατερικῆς ἐρμηνείας ἐξάγεται ὅτι ἡ βλασφημία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι τό νά ἀποδίδη κάποιος στόν διάβολο τῆς ἐνέργειας καὶ τοὺς καρπούς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ τό νά θεωρῆ πλανημένο κάποιον πού ἔχει τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

2. Οἱ ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιά τὴν ἀντιμετώπιση τῆς πανδημίας

Στὴν συνέχεια θά ἀναφερθοῦμε στό ὅτι οἱ ἀποφάσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος γιά τὴν ἀντιμετώπιση τῆς πανδημίας σέ καμμιά περίπτωση δέν ἐμπίπτουν στὴν ἀμαρτία τῆς βλασφημίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δηλαδή δέν ἀποδόθησαν οἱ ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ καρποὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στόν διάβολο. Ἡ ὁποιαδήποτε ἄλλη ἐρμηνεία περὶ βλασφημίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος παραβιάζει τὰ ἴδια τὰ κείμενα.

Ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος γιά τό θέμα τῆς πανδημίας ἐνήργησε μέσα στά πλαίσια τῆς ἀρμοδιότητάς της μέ ὑπευθυνότητα, νηφαλιότητα μέ θεολογικά καὶ ἐκκλησιολογικά κριτήρια, καὶ αὐτό ἐπικυρώθηκε μέ **ὁμόφωνη** ἀπόφαση τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν 7^η Ὀκτωβρίου 2021.

Θά τονίσω μερικά ἐνδιαφέροντα σημεῖα:

⁶ SC, 113, 238-242.

Πρώτον. Ουδέποτε ἡ Ἱερά Σύνοδος ἔλαβε ἀπόφαση νά μή γίνεται ἡ Θεία Λειτουργία στους Ἱεροῦς Ναούς.

Μάλιστα ἡ Ἱερά Σύνοδος στήν συνεδρίαση τῆς 16^{ης} Μαρτίου 2020 ἀποφάσισε: «Μέ αἴσθημα ποιμαντικῆς εὐθύνης λοιπόν ὑποδεικνύει (ἡ Ἱερά Σύνοδος) τήν λιτή τέλεση τῆς Θείας Λειτουργίας ἀπό τήν ἐρχομένη Κυριακή (22.3.2020) μέχρι τοῦ Σαββάτου τοῦ Λαζάρου (11.4.2020), ἀπό 7:00 ἕως 8:00 π.μ., ὡς καί κατά τήν ἐορτή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ»⁷.

Καί τότε πού ἡ Πολιτεία ἔλαβε τήν ἀπόφαση νά κλείσουν ὅλοι οἱ θρησκευτικοί χῶροι λατρείας (ὄλων τῶν θρησκειῶν καί τῶν ἑτεροδόξων) πλήν τῶν κεντρικῶν Ναῶν, καί τότε ἡ Θεία Λειτουργία γινόταν σέ κάθε Ἱερά Μητρόπολη, στόν Μητροπολιτικό Ναό, καί ὅπως γνωρίζουμε κάθε Θεία Λειτουργία καί στό μικρότερο ἐκκλησάκι τῆς ἐρήμου εἶναι Σύνοδος οὐρανοῦ καί γῆς καί παγκόσμια, δηλαδή εἶναι προσευχή γιά ὅλο τόν κόσμο.

Μάλιστα, ἡ Ἱερά Σύνοδος καί ἰδιαίτερα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί Πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος ἔκανε πολλές παρεμβάσεις καί ἦλθε ἐσωτερικά σέ συγκρούσεις μέ τούς Φορεῖς τῆς Πολιτείας, ὅπως γιά τήν ἐορτή τῶν Θεοφανείων τῆς 6^{ης} Ἰανουαρίου 2021, γιά νά γίνονται θεῖες Λειτουργίες καί ἱερές Ἀκολουθίες, ἔστω καί μέ λίγους πιστούς καί μέ τά περιοριστικά μέτρα πού ἴσχυαν γιά ὅλους τούς χώρους καί μάλιστα παγκοσμίως.

Δεύτερον. Ἡ Ἱερά Σύνοδος θεολόγησε γιά τήν μεγάλη ἀξία τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καί ἀποφάσισε ὅτι δι' αὐτοῦ δέν μεταδίδονται μικρόβια καί ἰοί. Συγκεκριμένα:

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος σέ ἀπόφασή της τῆς 9^{ης} Μαρτίου 2020 διαλαμβάνει: «3. Γιά τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, ἡ προσέλευση στήν Θεία Εὐχαριστία καί ἡ κοινωνία ἀπό τό Κοινό Ποτήριο τῆς Ζωῆς, ἀσφαλῶς καί δέν μπορεῖ νά γίνει αἰτία μετάδοσης ἀσθενειῶν, γιατί οἱ πιστοί ὄλων τῶν ἐποχῶν, γνωρίζουν ὅτι ἡ προσέλευση στή Θεία Κοινωνία, ἀκόμη καί ἐν μέσω πανδημίας, συνιστᾷ ἀφ' ἑνός μιά ἔμπρακτη κατάφαση αὐτοπαράδοσης στόν Ζῶντα Θεό, καί ἀφ' ἑτέρου τρανή φανέρωση ἀγάπης, ἡ ὁποία κατανικᾷ κάθε ἀνθρώπινο καί ἴσως δικαιολογημένο φόβο: «φόβος δέν ὑπάρχει στήν ἀγάπη, ἀλλά ἡ τέλεια ἀγάπη διώχνει τόν φόβο» (Α' Ἰωάν. 4, 18). Τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας γνωρίζουν ὅτι ἡ κοινωνία, δηλαδή ἡ σχέση, εἶναι καρπός ἀγάπης καί ἄθλημα ἐλευθερίας, ἀκριβῶς γιατί ἀγνοεῖ τήν καχυποψία, τίς ἐπιφυλάξεις, τούς φόβους.

⁷ Δελτίο Τύπο τῆς Ἱερᾶς Συνόδου 16.3.2020.

Οι συζητήσεις και οι απόψεις πού ακούγονται τις τελευταίες ημέρες για τό ὄλο ζήτημα, ἀκόμη και γιὰ ἐνδεχόμενη ἀπαγόρευση τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ξεκινοῦν ἀπό διαφορετικὴ ἀφετηρία καὶ ἔχουν διαφορετικὴ προσέγγιση. Ὅσοι προσέρχονται “μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης” καὶ ἀπολύτως ἐλεύθερα χωρὶς κανένα δυναστικὸ καταναγκασμὸ, κοινωνοῦν τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, πού γίνεται “φάρμακο ἀθανασίας”, “εἰς ἄφεςιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον”⁸.

Ἐπίσης ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος σέ ἀπόφασή της, ὅπως καταγράφηκε στὴν ὑπ’ ἀριθμ. 3016/2-4-2020 Ἐγκύκλιό της, μεταξύ τῶν ἄλλων ἀποφαίνεται:

«6. Αὕτη ἡ πρόσκαιρος παραμονὴ τῶν χριστιανῶν εἰς τὴν κατ’ οἶκον προσευχὴν δὲν ὑπονοεῖ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἢ, πολὺ περισσότερο, δὲν σημαίνει ἀμφισβήτησιν τοῦ Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Διό, ἡ Ἱερά Σύνοδος ἐπαναλαμβάνει ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς παρουσίας κρίσεως διεκήρυξε, εἰς τὸ ἀπὸ 9.3.2020 Ἀνακοινωθέν Αὐτῆς, ὅτι "ἡ προσέλευσις εἰς τὴν Θεῖαν Εὐχαριστίαν καὶ ἡ κοινωνία ἀπὸ τὸ Κοινὸν Ποτήριον τῆς Ζωῆς, ἀσφαλῶς καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νά γίνῃ αἰτία μεταδόσεως ἀσθενειῶν... Ὅσοι προσέρχονται "μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης" ἀπολύτως ἐλευθέρως, χωρὶς κανένα δυναστικὸν καταναγκασμὸν, κοινωνοῦν τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὅποῖον γίνεται "φάρμακον ἀθανασίας", "εἰς ἄφεςιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον". Ἡ οἰαδήποτε ὑπόνοια περὶ μεταδόσεως νοσημάτων ἐκ τῆς Θείας Εὐχαριστίας εἶναι καταδικαστέα, διότι θίγει τὴν δογματικὴν Ἀλήθειαν καὶ τὴν Ἀποστολικὴν Πίστιν καὶ Παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς ἐκ τούτου, εἶναι ἀδύνατον νά γίνῃ ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἐμμένει εἰς τὴν ἀκλόνητον πεποίθησιν Αὐτῆς, περὶ τῆς ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι πραγματικῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ εἰς τὴν μακραίωνα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐμπειρίαν Αὐτῆς. Ὡσαύτως, ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, οἰαδήποτε συζητήσεις καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ τρόπου μεταδόσεως τῆς Θείας Μεταλήψεως, τυγχάνει ἄκαιρος, ἀδιάκριτος, δὲν οἰκοδομεῖ καὶ διὰ τοῦτο τυγχάνει ἀπορριπτέα»⁹.

Ἀκόμη ἡ Διαρκὴς Ἱερά Σύνοδος στὴν Συνεδρία τῆς 3^{ης} Ἰουνίου 2020 ἀποφάσισε:

«Ἐλαβε γνῶση τοῦ ἀπὸ 17-5-2020 Γράμματος τῆς ΑΘΠ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου σχετικοῦ πρὸς τὸ θέμα τῆς κοινῆς πορείας στὴν

⁸ Δελτίο Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου 9.3.2020.

⁹ βλ. βιβλίό μου «Ἐκκλησία καὶ πανδημία», σελ. 215-216.

ποιμαντική αντιμετώπιση τῶν ἀμφισβητήσεων τοῦ καθιερωμένου τρόπου μεταδόσεως τῆς Θείας Κοινωνίας, ὡς καί τοῦ ἀπό 19-5-2020 Γράμματος της ΑΜ τοῦ Πατριάρχου Ρουμανίας κ. Δανιήλ σχετικοῦ πρὸς τό ἴδιο θέμα.

Ἡ ΔΙΣ ἀπεφάσισε, ὁμοφώνως, νά ἀποσταλοῦν ἀπαντητικῶς ἀνάλογα Συνοδικά Γράμματα, στά ὁποῖα θά προσεπιδηλοῦται καί πάλι τό ὅτι, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐμμένει στήν ἐξ ἀρχῆς ἐκφρασθεῖσα δογματική καί θεολογική ἐπιβεβαίωσή της ὅτι “τό Ἱερό Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας παραμένει ἀδιαπραγμάτευτο ὅπως μᾶς παρεδόθη ἀπό τήν περί αὐτοῦ διδασκαλία της Ὁρθοδόξου Παραδόσεως καί τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς ἁγίας μας Ἐκκλησίας”, ὡς ἐπίσης καί τό ὅτι “ἡ διαδικασία μεταδόσεως της Θείας Κοινωνίας πρὸς τοὺς πιστοὺς παραμένει ὡς ἔχει καί ὅπως μᾶς ἔχει παραδοθεῖ ὑπὸ τῶν ἁγίων Πατέρων καί ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς μας Παραδόσεως”¹⁰.

Τρίτον. Τό μέτρο προστασίας γιά τήν μή μετάδοση τοῦ ἰοῦ μέσα ἀπό τόν συνωστισμό στοὺς Ἱερούς Ναοὺς κινεῖται στά πλαίσια τῆς ὑγιεινῆς, ὅπως γίνεται σέ πολλές ἄλλες περιπτώσεις, γιά παράδειγμα καθαριότητα τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ. Σέ καμμιά περίπτωση αὐτό συνιστᾷ παρεμπόδιση τῆς Θείας Χάριτος νά ἐνεργήσῃ οὔτε καί μπορεῖ κανεὶς θεολογικά ἢ λογικά νά ὑποστηρίξῃ ὅτι μέ τόν καθαρισμό ἀποβάλλεται ἡ ἄκτιστη Χάρη τοῦ Θεοῦ ἀπό τοὺς Ἱερούς Ναοὺς, ἢ ὅτι καί ἡ σκὴ καί οἱ ποικίλες ἀκαθαρσίες ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ εἶναι Χάρη Θεοῦ.

Μέσα σέ αὐτὴν τήν προοπτική σέ ὅλες τίς περιόδους καθαρίζονται οἱ Ἱεροὶ Ναοὶ ἀπό σκόνες, ἀκαθαρσίες, καθαρίζονται ἱερές εἰκόνες καί τὰ τέμπλα ἀπό τίς σκώρους, καθὼς ἐπίσης καθαρίζονται τὰ ἱερά σκεύη ὅταν ὀξυδώνονται, γίνεται ἀνανέωση τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, χρησιμοποιοῦνται θερμαντικά σώματα καί ψυκτικά μηχανήματα καί οἱ πιστοὶ προσέρχονται στοὺς Ἱερούς Ναοὺς μέ τήν κατάλληλη ἐνδυμασία γιά νά μή κρυολογήσουν.

Τέταρτον. Ὁ ἴδιος ὁ Ἄσαρκος Λόγος, ὁ Κύριος τῆς δόξης, στήν Παλαιὰ Διαθήκη καθόρισε τό πῶς θά πρέπει νά ἀντιμετωπίζεται ἡ ἀσθένεια τῆς λέπρας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πού ἦταν μεταδοτικὸ ἀθεράπευτο νόσημα, ἀφ’ ἐνός μὲν μέ τήν ἀπομάκρυνση τῶν λεπρῶν ἀπό τήν κοινωνία καί ἀπό τίς συνάξεις λατρείας, ἀφ’ ἑτέρου δέ μέ τήν χρήση προστατευτικῶν μέτρων. Τά ἰγ’καί ἰδ’ κεφάλαια τοῦ Λευϊτικοῦ εἶναι πολὺ χαρακτηριστικά. Συγκεκριμένα, ἐκεῖ συνιστᾷται γιά τό πῶς ὁ Ἱερεὺς θά κἀνὴ διάγνωση τοῦ λεπροῦ καί σέ ποιῆς ἐνέργειες πρέπει νά προβῆ.

¹⁰ Δελτίο Τύπο τῆς Ἱερᾶς Συνόδου 3.6.2020.

Προσδιορίζονται τά περί προσωρινής απομονώσεως τῶν πασχόντων ἀπό τήν ἀσθένεια τῆς λέπρας πού ἦταν μολυσματική, ἤτοι «ἀφοριεῖ ὁ ἱερεὺς τήν ἀφήν ἐπτά ἡμέρας»¹¹ «καί ἀφοριεῖ αὐτόν (τόν λεπρόν) ὁ ἱερεὺς ἐπτά ἡμέρας τό δεύτερον»¹² «καί μιανεῖ αὐτόν ὁ ἱερεὺς καί ἀφοριεῖ αὐτόν, ὅτι ἀκάθαρτος ἐστὶ»¹³, «καί λεπρός ἐν ὧ ἐστὶν ἡ ἀφή, τά ἱμάτια αὐτοῦ ἔστω παραλελυμένα καί ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἀκάλυπτος καί περί τό στόμα αὐτοῦ περιβαλέσθω, καί ἀκάθαρτος κεκλήσεται· πάσας τὰς ἡμέρας ὅσας ἐάν ἦ ἐπ' αὐτόν ἡ ἀφή, ἀκάθαρτος ὢν ἀκάθαρτος ἔσται, κεχωρισμένος καθήσεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς αὐτοῦ ἔσται ἡ διατριβή»¹⁴, «λέπρα ἔμμοнос ἐστὶν ἡ ἀφή, ἀκάθαρτος ἐστὶ»¹⁵.

Κανείς δέν μπορεῖ νά ἰσχυρισθῆ, μέ ὅσα θεολογικά ἐπιχειρήματα καί ἄν χρησιμοποιοῦνται, ὅτι οἱ διατάξεις αὐτές πού καθορίσθηκαν ἀπό τόν μέγα Προφήτη Μωϋσῆ μέ τήν ὑπόδειξη τοῦ Ἀσάρκου Λόγου, εἶναι βλασφημία κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος! «Ἄπαγε τῆς βλασφημίας»!!

Πέμπτον. Κατά τήν διδασκαλία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ὅπως ἀποφασίσθηκε καί στήν Ζ' Οἰκουμενική Σύνοδο, ἡ τιμητική προσκύνηση τῶν ἱερῶν εἰκόνων ἀνάγεται στό πρωτότυπο καί ὄχι στά ὑλικά ἀντικείμενα ἀπό τά ὁποῖα κατασκευάσθηκε ἡ ἱερά εἰκόνα.

Ὁ Μέγας Βασίλειος, ἀναφερόμενος στήν σχέση μεταξύ τῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος καί μάλιστα μεταξύ τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ, γράφει ὅτι «κατά μέν τήν ιδιότητα τῶν προσώπων, εἷς καί εἷς, κατὰ δέ τό κοινόν τῆς φύσεως, ἔν οἱ ἀμφοτέροι». Καί στήν ἐρώτηση «πῶς οὖν, εἴπερ εἷς καί εἷς, οὐχί δύο θεοί;», ἀπαντᾷ: «Ὅτι βασιλεύς λέγεται καί ἡ βασιλέως εἰκών, καί οὐ δύο βασιλεῖς. Οὔτε γάρ τό κράτος σχίζεται, οὔτε ἡ δόξα διαμερίζεται. Ὡς γάρ ἡ κρατοῦσα ἡμῶν ἀρχή καί ἡ ἐξουσία μία, οὕτω καί ἡ παρ' ἡμῶν δοξολογία μία, καί οὐ πολλαί· διότι ἡ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τό πρωτότυπον διαβαίνει».

Στήν συνέχεια ἀναλύει τά περί τοῦ «μιμητικῶς» καί τοῦ «φυσικῶς», καί μεταξύ τῆς ὁμοιότητος τῆς τέχνης κατὰ τήν μορφήν καί τῆς ἐνώσεως ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς θεότητος. Γράφει: «Ὁ οὖν ἐστὶν ἐνταῦθα μιμητικῶς ἡ εἰκόν, τοῦτο ἐκεῖ φυσικῶς ὁ Υἱός. Καί ὡσπερ ἐπὶ τῶν τεχνικῶν κατὰ τήν μορφήν ἡ ὁμοίωσις, οὕτως ἐπὶ τῆς θείας καί ἀσυνθέτου φύσεως, ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς θεότητος ἐστὶν ἡ ἔνωσις»¹⁶.

¹¹ Λευϊτικόν, 13,4.

¹² ἔνθ. ἀν. 13,5.

¹³ ἔνθ. ἀν. 13,11.

¹⁴ ἔνθ. ἀν. 13,45-46.

¹⁵ ἔνθ. ἀν. 13,51.

¹⁶ Μ. Βασιλείου, ἔργα 10, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1974, σελ. 400-402.

Αυτό σημαίνει ότι η ομοιότητα της φυσικής εικόνας προς το πρωτότυπο αναφέρεται στην ουσία του εικονιζομένου πρωτοτύπου, διατηρώντας την διαφορά ως προς την υπόσταση. Δηλαδή ο Υιός είναι η φυσική εικόνα με τον Πατέρα, αλλά διαφέρει ως προς τον τρόπο της ύπαρξως, ενώ η τεχνητή εικόνα, ή εικόνα που καταρτίζεται από την τέχνη, αναφέρεται μόνο στην μορφή του εικονιζομένου προσώπου. Έπομένως αυτό που εικονίζεται με την τεχνητή εικόνα δεν είναι η φύση, αλλά ο εικονισμός του πρωτοτύπου.

Όποτε, δεν θεωρείται ως πρόβλημα τό νά τίθεται τζάμι πρό της εικόνας ή νά καθαρίζεται ή εικόνα από τίς σκόνες καί τά ὅσα ἀφήνουν ἐπάνω σέ αὐτές τά χεῖλη τῶν προσκυνητῶν.

Ἔκτον. Κατά τήν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ μία εἶναι ἡ ἄκτιστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἀλλά λαμβάνει ὀνόματα κατά τόν τρόπο πού ἐνεργεῖ. Ἔτσι, γίνεται λόγος γιά οὐσιοποιό, ζωοποιό, σοφοποιό, καί ἁγιοποιό ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ. Ὅλη ἡ κτίση μετέχει τῆς οὐσιοποιουῦ καί ζωοποιουῦ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄνθρωπος ἐπί πλέον μετέχει τῆς σοφοποιουῦ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ οἱ ἅγιοι καί οἱ ἄγγελοι μετέχουν τῆς ἁγιοποιουῦ καί θεοποιουῦ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ἀναφερόμενος στήν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου γράφει:

«Τά μέν (ἀπό τά ὄντα) οὖν τῆς οὐσιοποιουῦ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ μετέχει μόνης, εἰ καί διά ταύτης ὄλου τοῦ Θεοῦ μετεῖληχεν, ἀλλ' οὐχί καί τῆς ζωοποιουῦ· τά δέ καί τῆς ζωοποιουῦ, ἀλλ' οὐχί καί τῆς σοφοποιουῦ· τά δέ καί ταύτης πρός τοῖς ἄλλοις. Μόνοι δέ οἱ τῶν ἐαυτῶν τετηρηκότες τάξιν ἄγγελοι καί ὅσοι τῶν ἀνθρώπων ἐπανήλθον εἰς τό δεδομένον τοῖς λογικοῖς ἄνωθεν ὑπερφυές ἀξίωμα καί τῆς θεοποιουῦ ἐνεργείας καί χάριτος μεταλαγχάνουσιν, αὐτοῦ τοῦ θείου καί ἀπορρήτου φωτισμοῦ. "Μόνης γάρ ἐστί", κατά τόν θεῖον Μάξιμον "τῆς θείας χάριτος ἴδιον τό ἀναλόγως τοῖς οὔσι χαρίζεσθαι θέωσιν, λαμπρυνούσης τήν φύσιν τῷ ὑπέρ φύσιν φωτί, καί τῶν οἰκείων ὄρων αὐτήν ὑπεράνω κατά τήν ὑπερβολήν τῆς δόξης ποιουμένης"¹⁷. Τίσιν οὔσιν; Ἄγγελοι δηλαδή καί ἄνθρωποις, ὅσοι διεσώσαντο ἢ καί ἀνεσώσαντο, καί ἐφ' ὅσον, τήν δεδομένην τῶν ἡθῶν ἀρμονίαν παρά τοῦ κτίσαντος, ὡς ὄργανα τελεῖν ἐκείνου τῆς ἐκείνου θείας ἐνεργείας καί χωρητικά, κἄν μή πάσης ἕκαστον ἀμερίστως ἐκείνης μεριζομένης. "Εἰ γάρ ἐπί τοῦ πυρός, ἔνθα οὐσία ἐστί τό ὑποκείμενον καί σῶμα, καί μερίζεται καί οὐ μερίζεται", φησὶν ὁ Χρυσόστομος Θεολόγος,

¹⁷ Πρός Θαλάσσιον, 2, PG 90, 1212A.

"πολλῶ μᾶλλον ὅταν περί ἐνεργείας ὁ λόγος ᾗ, καί ἐνεργείας τῆς ἐξ ἄσωμάτου οὐσίας"»¹⁸.

Ἔτσι, ὅποιος συγχέει τίς οὐσιοποιές, ζωοποιές, σοφοποιές καί θεοποιές ἐνέργειες τοῦ Θεοῦ περιπίπτει σέ σοβαρά θεολογικά σφάλματα πού συγγενεῦουν μέ τόν πανθεϊσμό ἢ τόν ἀγνωστικισμό.

Ἐπειδή μέσα στήν κτίση δέν ὑφίστανται ἀπλῶς οἱ λεγόμενοι φυσικοί νόμοι, ἀλλά οἱ ἄκτιστοι λόγοι, οἱ «λόγοι τῶν ὄντων» καί ἐπειδή ὁ Θεός διευθύνει τά πάντα ἄνευ κτιστῶν μέσων, γι' αὐτό σέ ὅλα τά ὄντα, ἀκόμη καί στούς ἰοῦς ἐνεργεῖ ἡ οὐσιοποιός καί ζωοποιός ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, χωρίς νά σημαίνει ὅτι αὐτές σώζουν τόν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος ἀγιάζεται ἀπό τήν ἀγιοποιό ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, καθαρτικῶς, φωτιστικῶς καί θεοποιῶς.

Ἐβδομον, κάποιοι θεολογοῦντες προωθοῦν τό ἐξῆς σχῆμα σκέψης:

1. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ.
2. Τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἀπέβαλε τήν φθορά μετά τήν Ἀνάσταση.
3. Τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀδύνατον νά κομίζει τήν φθορά.
4. Ἡ Ἐκκλησία ὡς θεία Λειτουργία εἶναι τό Σῶμα Χριστοῦ.
5. Ἡ θεία Λειτουργία γίνεται στόν Ναό.

6. Στόν Ναό καί τήν θεία Λειτουργία ἀπενεργοποιοῦνται οἱ νόμοι τῆς φθορᾶς, διότι ἡ θεία Λειτουργία, τό κτίσμα τοῦ Ναοῦ καί ὡς χῶρος στόν ὁποῖο τελεῖται τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας, εἶναι τό ἴδιο τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ πού εἶναι ἀφθαρτο.

7. Συνεπῶς ἡ χρήση μάσκας καί κάθε προστατευτικοῦ μέσου ἐντός τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ εἶναι βλασφημία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διότι στηρίζεται στήν ἄποψη ὅτι ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀέρας ἐντός τοῦ κτίσματος τοῦ Ναοῦ καί τό ἴδιο τό κτίσμα εἶναι χῶρος φθορᾶς. Ἀντιθέτως, ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀέρας καί τό ἴδιο τό κτίσμα εἶναι τόποι ἀφθαρσίας καί ἀπενεργοποίησης τῶν φυσικῶν νόμων, διότι τό κτίσμα τοῦ Ναοῦ καί ὁ ἀέρας ἐντός του εἶναι τό ἴδιο τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

Τά ἄλλα ταυτίζει τήν ἀτμοσφαιρική ἀέρα τοῦ Ναοῦ καί τήν τοιχοποιΐα μέ τήν ἴδια τήν θεία Κοινωνία, φθάνοντας μάλιστα στό σημεῖο νά κατακρίνονται ὡς βλάσφημοι ὅσοι δέν τά ταυτίζουν, τό λιγότερο πού μπορούμε νά ποῦμε εἶναι ὅτι δέν ἀντέχουν σέ σοβαρή θεολογική κριτική.

¹⁸ Γρηγορίου Παλαμᾶ, ἔργα 6, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1987, σελ. 298-300.

Ἐδῶ ἔχει σημασία νά δῆ κανεῖς τήν ὅποια τεκμηρίωση προσφέρεται γιά νά στηρίξη αὐτήν τήν, ἄς ποῦμε, λογική!

Χρησιμοποιήθηκε ἕνα καί μόνον χωρίο τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ ἀπό τό ἔργο του «Μυσταγωγία», στό ὁποῖο γράφεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι τύπος καί εἰκόνα τῆς Ἀγιοτριαδικῆς ἐνέργειας. Ὅπως ἡ Ἀγιοτριαδική ἐνέργεια συνέχει καί διακρατεῖ τό σύμπαν μέ τόν ἴδιο τρόπο καί ἡ Ἐκκλησία συνέχει καί διακρατεῖ τό σύμπαν. Κατά συνέπεια, ἰσχυρίζονται οἱ συγκεκριμένοι θεολογοῦντες, ὅτι ὅποιος ἰσχυρίζεται τήν ὕπαρξη τῶν φθοροποιητικῶν φυσικῶν νόμων ἐντός τοῦ Ναοῦ βλασφημεῖ τήν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καί συνεπῶς τό Ἅγιο Πνεῦμα.

Κατ' ἀρχάς πρέπει νά ὑπενθυμίσουμε ὅτι κατά τήν ἐρμηνεία τῶν Ἁγίων Πατέρων, πού προαναφέρθηκε, στήν ἁμαρτία τῆς βλασφημίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος περιπίπτει ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος «τάς ἐνεργείας καί τούς καρπούς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τῷ ἐναντίῳ ἐπιφημίση».

Ἐπειτα, ἡ Ἐκκλησία εἶναι τύπος καί εἰκόνα τοῦ Θεοῦ «ὡς τήν αὐτήν αὐτῷ κατά μίμησιν καί τύπον ἐνέργειαν ἔχουσιν». Αὐτό σημαίνει ὅτι ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι εἰκῶν τῶν ἐνδοτάτων σχέσεων τῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀλλά ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεός μέ τήν ἄκτιστη ἐνέργειά Του ἔφερε στήν ὕπαρξη τά ὄντα καί στήν συνέχεια «συνέχει καί συνάγει καί περιγράφει, καί ἀλλήλοις καί ἑαυτῷ προνοητικῶς ἐνδιασφίγγει· τά τε νοητά καί τά αἰσθητά».

Ὁ Θεός διατηρεῖ σέ μιᾶ ἐνότητα τά πάντα, χωρίς νά ὑπάρχη σύγχυση, προνοεῖ γιά τά ὄντα καί μάλιστα, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος, ἡ Ἐκκλησία ὁδηγεῖ τούς πάντες στόν Χριστό μέ σκοπό τήν θέωσή τους. Αὐτό ἐρμηνεύεται θαυμάσια ἀπό τόν ἅγιο Μάξιμο στήν συνέχεια τοῦ κειμένου του γιά τό πῶς ἡ Ἐκκλησία συνέχει καί συγκρατεῖ τά πάντα σέ μιᾶ ἐνότητα.

Τό χωρίο ὡστόσο δέν μαρτυρεῖ γιά τήν ἀνυπαρξία τῆς φθορᾶς οὔτε κατά τήν θεία Λειτουργία στόν Ἱερό Ναό, οὔτε πολύ περισσότερο στόν κτιστό κόσμο. Ὁ κόσμος συντηρεῖται ἀπό τόν Θεό καί συντηρεῖται σέ καθεστῶς φθορᾶς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ κατά τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τήν εὐλογία τοῦ σωματικοῦ θανάτου, «ἵνα μή τό κακόν ἀθάνατον γένηται». Ἀντιστοιχῶς καί ἡ Ἐκκλησία ὡς Σῶμα Χριστοῦ συνέχει καί διακρατεῖ τόν κόσμον ἐν φθορᾷ, ὄχι ἐν ἀφθαρσίᾳ. Ἡ ἀφθαρσία εἶναι δῶρο τῆς κοινῆς ἀνάστασης, ὅπως μαρτυρεῖ τό Σύμβολο τῆς Πίστεως.

Τό χωρίο τοῦ ἁγίου Μαξίμου δέν εὐνοεῖ οὔτε τήν ἀποψη γιά ἀπενεργοποίηση τῆς φθορᾶς ἐντός τοῦ κτίσματος τοῦ Ναοῦ, τό ὁποῖο κτίσμα κακοποιητικῶς

ταυτίζεται μέ τό ἴδιο τό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τήν θεία Κοινωνία. **Ἡ θεία Κοινωνία καί μόνο αὐτή δέν εἶναι φορέας μετάδοσης ἀσθενειῶν καί μολυσμάτων.**

Θά γίνη μιά περαιτέρω ἀνάλυση τῆς διδασκαλίας τοῦ ἁγίου Μαξίμου ντοῦ Ὁμολογητοῦ γιά τό θέμα αὐτό. Γράφει ὁ ἅγιος Μάξιμος:

«Α. Πῶς τε καί ποίῳ τρόπῳ εἰκῶν ἐστί καί τύπος Θεοῦ ἡ ἁγία Ἐκκλησία.

Τήν τοίνυν ἁγίαν Ἐκκλησίαν, κατὰ πρώτην θεωρίας ἐπιβολήν, τύπον καί εἰκόνα Θεοῦ φέρειν, ἔλεγεν ὁ μακάριος γέρων ἐκεῖνος, ὡς τήν αὐτήν αὐτῷ κατὰ μίμησιν καί τύπον ἐνέργειαν ἔχουσιν.

Ὡσπερ γάρ ὁ Θεός πάντα τῇ ἀπείρῳ δυνάμει ποιήσας καί εἰς τό εἶναι παραγαγῶν, συνέχει καί συνάγει καί περιγράφει, καί ἀλλήλοις καί ἑαυτῷ προνοητικῶς ἐνδιασφίγγει τά τε νοητά καί τὰ αἰσθητά, καί περὶ ἑαυτὸν ὡς αἰτίαν καί ἀρχήν καί τέλος πάντα περικρατῶν, τὰ κατὰ τήν φύσιν ἀλλήλων διεστηκότα, κατὰ μίαν τήν πρὸς αὐτὸν ὡς ἀρχήν σχέσεως δύναμιν ἀλλήλοις συννευκότα ποιεῖ· καθ' ἣν εἰς ταυτότητα κινήσεώς τε καί ὑπάρξεως ἀδιάφθορον καί ἀσύγχυτον ἄγεται τὰ πάντα, πρὸς οὐδέν οὐδενὸς τῶν ὄντων προηγουμένως κατὰ φύσεως διαφορὰν ἢ κινήσεως στασιάζοντός τε καί διαιρουμένου· πάντων πᾶσι κατὰ τήν μίαν τῆς μόνης ἀρχῆς καί αἰτίας ἀδιάλυτον σχέσιν τε καί φρουρὰν ἀφύρτως συμπεφυκότων· τὴν πάσας τε καί ἐπὶ πᾶσι κατὰ τὴν ἐκάστου τῶν ὄντων φύσιν θεωρουμένης ἰδικὰς σχέσεις, καταργοῦσάν τε καί ἐπικαλύπτουσιν· οὐ τῷ φθείρειν αὐτάς καί ἀναιρεῖν καί μὴ εἶναι ποιεῖν, ἀλλὰ τῷ νικᾶν καί ὑπερφαίνεσθαι, ὡσπερ ὀλότης μερῶν ἢ καὶ αὐτῆς αἰτία τῆς ὀλότητος ἐπιφανομένη, καθ' ἣν ἢ τε ὀλότης αὐτὴ καί τὰ τῆς ὀλότητος μέρη φαίνεσθαι τε καί εἶναι πέφυκεν, ὡς ὄλην ἔχοντα τὴν αἰτίαν ἑαυτῶν ὑπερλάμπουσιν· καὶ ὡσπερ ἥλιος ὑπερφανεῖς ἀστέρων καί φύσιν καί δύναμιν, οὕτω τὴν αὐτῶν ὡς αἰτιατῶν αἰτίαν καλύπτουσιν ὑπαρξιν»¹⁹.

Τό κείμενο σαφέστατα κάνει λόγο γιά Πρόνοια τοῦ Θεοῦ σέ ὅλα τὰ ὄντα καί γιά τὴν εὐταξία τοῦ σύμπαντος κόσμου. Οἱ λέξεις φθορά καί σύγχυσις σημαίνουν τὴν ἀταξία τοῦ κτιστοῦ κόσμου, τὴν ὁποία καί ἀποσοβεῖ ἀπὸ τίς σχέσεις τῶν ὄντων ὁ Τριαδικός Θεός.

Πιο κάτω ὁ ἅγιος Μάξιμος κάνει λόγο γιά τὸν τύπο καί εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ἁγιοτριαδικὴ ἐνέργεια, πού ἀναφέρεται στὴν καλλιέργεια τῶν ψυχικῶν

¹⁹ Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν καί Ἀσκητικῶν, Πατερικαὶ ἐκδόσεις «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς», Θεσσαλονίκη 1985, τόμος 14, σελ. 50-52.

ἀρετῶν καὶ ὄχι δῆθεν σέ κάποια ἀνατροπή καὶ ἀπενεργοποίηση τῆς φυσικῆς φθορᾶς. Γράφει ὁ ἅγιος Μάξιμος:

«Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τὰ αὐτὰ τῷ Θεῷ περὶ ἡμᾶς ὡς ἀρχετύπῳ εἰκῶν ἐνεργοῦσα δειχθήσεται. Πολλῶν γὰρ ὄντων καὶ ἀπείρων ἀριθμῶν σχεδόν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παιδῶν, γένει καὶ εἴδει, καὶ ἔθνεσι καὶ γλώσσαις, καὶ βίοις καὶ ἡλικίαις, καὶ γνώμαις καὶ τέχναις καὶ τρόποις καὶ ἤθεσι καὶ ἐπιτηδεύμασιν· ἐπιστήμαις τε αὖ καὶ ἀξιώμασι, καὶ τύχαις καὶ χαρακτηῆσι καὶ ἔξεσιν, ἀλλήλων διηρημένων τε καὶ πλεῖστον διαφερόντων τῶν εἰς αὐτὴν γιγνομένων καὶ ὑπ' αὐτῆς ἀναγεννωμένων τε καὶ ἀναδημιουργουμένων τῷ Πνεύματι· μίαν πᾶσι κατὰ τὸ ἴσον δίδωσι καὶ χαρίζεται θεῖαν μορφήν καὶ προσηγορίαν, τὸ, ἀπὸ Χριστοῦ καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι· καὶ μίαν τὴν κατὰ πίστιν ἀπλῆν τε καὶ ἀμερῆ καὶ ἀδιαίρετον σχέσιν, τὴν τὰς πολλὰς καὶ ἀμυθήτους περὶ ἕκαστον οὔσας διαφοράς, οὐδ' ὅτι κἂν εἰσὶ συγχωροῦσαν γνωρίζεσθαι, διὰ τὴν τῶν πάντων εἰς αὐτὴν καθολικὴν ἀναφορὰν καὶ συνέλευσιν· καθ' ἣν οὐδεὶς τὸ παράπαν οὐδὲν ἑαυτῷ τοῦ κοινοῦ διωρισμένος ἐστί, πάντων συμπεφυκότων ἀλλήλοις καὶ συνημμένων, κατὰ τὴν μίαν ἀπλῆν τε καὶ ἀδιαίρετον τῆς πίστεως χάριν καὶ δύναμιν. **"Ἦν γὰρ πάντων", φησὶν, "ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία» ὡς ἐκ διαφόρων μελῶν σῶμα ἓν καὶ εἶναι καὶ ὁρᾶσθαι, καὶ αὐτοῦ Χριστοῦ τῆς ἀληθινῆς ἡμῶν κεφαλῆς ὄντως ἄξιον.**²⁰.

Τό κείμενο τοῦ ἁγίου Μαξίμου ὄχι ἀπλῶς δέν κάνει λόγο γιὰ ἀφθαρσία στὴν Ἐκκλησία ὡς κτίσμα καὶ ὡς χῶρο συνάθροισης, ἀλλὰ ἀμέσως πρὸ κάτω ἐπιβεβαιώνει τὴν φθορὰ σέ σχέση μέ τοὺς ἐκκλησιαζομένους καὶ ἀναμένει τὴν κοινὴ ἀνάσταση ὡς κατάλυση τῆς φθορᾶς, ὅπως ἐξάλλου περιγράφεται στό Σύμβολο τῆς Πίστεως.

Ὁ ἅγιος Μάξιμος θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπο εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας καὶ θεωρεῖ ἐπίσης τὸν ἄνθρωπο εἰκόνα τῆς Γραφῆς. Γράφοντας γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὡς Ἐκκλησία καλεῖ τὸν ἄνθρωπο νά γίνῃ Ἐκκλησία καὶ αὐτὸ ἔκανε καὶ ἡ Ἱερά Σύνοδος μιλώντας γιὰ ἔμψυχους Ναοὺς στὴν περίοδο τῆς πανδημίας:

«Δ. Πῶς τε καὶ ποίῳ τρόπῳ συμβολικῶς εἰκονίζει τὸν ἄνθρωπον ἡ ἀγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, καὶ αὐτὴ ὡς ἄνθρωπος ὑπ' αὐτοῦ εἰκονίζεται

Καὶ πάλιν κατ' ἄλλον τρόπον θεωρίας, ἄνθρωπον τὴν ἀγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ἔλεγε· ψυχὴν μὲν ἔχουσαν τὸ ἱερατεῖον, καὶ νοῦν τὸ θεῖον θουσιαστήριον· καὶ σῶμα τὸν ναόν, ὡς εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ὑπάρχουσαν τοῦ

²⁰ ἔνθ. ἀν. σελ. 52-54.

κατ' εικόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν γενομένου ἀνθρώπου· καὶ διὰ μὲν τοῦ ναοῦ, ὡς διὰ σώματος, τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν προβαλλομένην, διὰ δὲ τοῦ ἱερατείου, ὡς διὰ ψυχῆς, τὴν φυσικὴν θεωρίαν πνευματικῶς ἐξηγουμένην καὶ ὡς διὰ νοός τοῦ θείου θυσιαστηρίου, τὴν μυστικὴν θεολογίαν ἐμφαίνουσιν.

Καὶ ἔμπαλιν, Ἐκκλησίαν μυστικὴν τὸν ἄνθρωπον, ὡς διὰ ναοῦ μὲν τοῦ σώματος, τὸ πρακτικὸν τῆς ψυχῆς ταῖς τῶν ἐντολῶν ἐνεργείαις κατὰ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν ἐναρέτως φαιδρύνοντα, ὡς δι' ἱερατείου δὲ τῆς ψυχῆς τοὺς κατ' αἴσθησιν λόγους καθαρῶς ἐν Πνεύματι τῆς ὕλης περιτμηθέντας κατὰ τὴν φυσικὴν θεωρίαν διὰ λόγου τῷ Θεῷ προσκομίζοντα· καὶ ὡς διὰ θυσιαστηρίου τοῦ νοός, τὴν ἐν ἀδύτοις πολυύμνητον τῆς ἀφανοῦς καὶ ἀγνώστου μεγαλοφωνίας σιγὴν τῆς θεότητος, δι' ἄλλης λάλου τε καὶ πολυφθόγγου σιγῆς προσκαλούμενον· καὶ ὡς ἐφικτὸν ἀνθρώπῳ, κατὰ μυστικὴν θεολογίαν αὐτῇ συγγινόμενον, καὶ τοιοῦτον γινόμενον, οἷον εἰκὸς εἶναι δεῖ τὸν ἐπιδημίας ἀξιωθέντα Θεοῦ, καὶ ταῖς αὐτοῦ παμφαέσιν αἴγλαις ἐνσημανθέντα»²¹.

Τό κείμενο ὅπως εἶναι προφανές δὲν ὁμιλεῖ πουθενά γιὰ ἀφθαρσία καὶ κατάλυση τῶν λεγομένων φυσικῶν νόμων ἐντός τοῦ Ναοῦ, ἀλλὰ μόνον γιὰ τὴν μετατροπὴ τοῦ ἀνθρώπου σὲ θεούμενο μέσω τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, τῆς φυσικῆς θεωρίας καὶ τῆς μυστικῆς θεολογίας.

Πότε ἔρχεται ἡ ἀφθαρσία; Μόνον μετὰ τὴν κοινὴν ἀνάσταση, κατὰ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως. Γράφει ὁ ἅγιος Μάξιμος παρακάτω γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ προηγουμένως τὸν ταύτισε μέ τὴν Ἐκκλησία:

«Ζ. Πῶς ὁ κόσμος ἄνθρωπος λέγεται· καὶ ποίῳ τρόπῳ καὶ ὁ ἄνθρωπος, κόσμος.

...ὁ καθ' ὅλου καὶ εἷς τρόπος τῆς ἐν ὅλοις ἀφανοῦς καὶ ἀγνώστου παρουσίας τῆς τῶν ὄντων συνεκτικῆς αἰτίας ποικίλως πᾶσιν ἐνυπάρχων, καὶ καθ' ἑαυτὰ καὶ ἐν ἀλλήλοις τὰ ὅλα συνίστησιν ἄφυρτα καὶ ἀδιαίρετα· καὶ ἀλλήλων μᾶλλον, ἢ ἑαυτῶν κατὰ τὴν ἐνοποιὸν σχέσιν, ὄντα, παρίστησι· μέχρις οὗ λῦσαι παραστῆ τῷ συνδήσαντι, μείζονος ἔνεκα καὶ μυστικωτέρας οἰκονομίας, **κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐλπιζομένης καθολικῆς συντελείας**· καθ' ἣν καὶ ὁ κόσμος, ὡς ἄνθρωπος, τῶν φαινομένων τεθνήσκει, καὶ πάλιν ἀναστήσεται νέος ἐκ γεγηρακότος, **κατὰ τὴν παραυτίκα προσδοκωμένην ἀνάστασιν· ἥνικα καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, ὡς μέρος τῷ ὅλῳ καὶ μικρὸς τῷ μεγάλῳ,**

²¹ ἔνθ. ἄν. τόμος 14, σελ. 66.

συναναστήσεται κόσμω, τὴν πρὸς τὸ μηκέτι δύνασθαι φθείρεσθαι κομισάμενος δύνάμιν ὅταν ἐμφερῆ τῆ τε ψυχῇ τὸ σῶμα, καὶ τοῖς νοητοῖς τὰ αἰσθητὰ, κατ' εὐπρέπειαν καὶ δόξαν γενήσεται, μιᾶς ὅλοις κατ' ἐναργῆ τε καὶ ἐνεργὸν παρουσίαν, ἀναλόγως ἐκάστω θείας ἐπιφαινομένης δυνάμεως, καὶ δι' ἐαυτῆς τὸν τῆς ἐνώσεως ἄλυτον εἰς τοὺς ἀπείρους αἰῶνας συντηροῦσης δεσμὸν»²².

Ἔχει τεράστια σημασία ὅτι ὅλα αὐτὰ τίθενται **στό ἴδιο ἔργο** ἀπὸ τὸν ἅγιο Μάξιμο, ὁ ὁποῖος θεωρεῖ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τὴν Ἐκκλησία καὶ εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας τὸν ἄνθρωπο.

Σέ ἄλλο σημεῖο ὁ ἅγιος Μάξιμος γράφει ὅτι οἱ ἅγιοι ἐρευνῶντες τὴν ἀφθαρσία τῆς φύσεως καὶ ἀναζητῶντας τὴν θέωση **ἐντοπίζουσαν αὐτὴ τὴν ἀφθαρσία μόνον στὸν μέλλοντα αἰῶνα:**

«Ταῦτα μὲν τυχὸν πρῶτον ζητήσαντες καὶ ἐρευνήσαντες οἱ ἅγιοι διὰ Πνεύματος ἁγίου, τὴν πρακτικὴν κατῶρθωσαν φιλοσοφίαν, μεθ' ἣν οἷα δὴ καθαροὶ γεγονότες καὶ παντὸς ἐλεύθεροι μολυσμοῦ, πρὸς τὸ τέλος τῶν ὄντων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος τὸ νοερὸν ἐκίνησαν ὄμμα τῆς ψυχῆς, ἐκζητοῦντες μετὰ τὴν προαιρετικὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν τῆς φύσεως ἀφθαρσίαν καὶ ἐξερευνῶντες τοὺς τε τρόπους καὶ τοὺς λόγους τῆς κατ' αὐτὴν θεοπρεποῦς ἀθανασίας. Οὐ γὰρ ἐζήτουν ἔτι τὴν ἀνάστασιν τῆς προαιρέσεως, ἦν ἤδη κατὰ τὴν πρακτικὴν λαβόντες εἶχον παρὰ τοῦ Πνεύματος, οὐδὲ τοὺς κατ' αὐτὴν ἠρεῦνων τρόπους, ἀλλ' ἦν οὐκ εἶχον τῆς φύσεως ἐξεζήτουν ἀφθαρσίαν, καὶ τοὺς τρόπους καὶ τοὺς λόγους τῆς κατ' αὐτὴν ἐξηρεῦνων θεώσεως, πρὸς ἣν ἠπειγόντο, τῆς κατ' αὐτὴν ἐν Χριστῷ δόξης ἐπιθυμοῦντες, ἵνα, ὡσπερ συνέπαθον αὐτῷ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον (ὄν, ὡς ἔφην, καιρὸν ὠνόμασεν ὁ Λόγος) οὕτω καὶ συνδοξασθῶσι κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν μέλλοντα, κληρονόμοι μὲν ὑπὲρ φύσιν Θεοῦ κατὰ τὴν χάριν, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ κατ' οἰκονομίαν, τῆ δυνάμει τῆς ἐνανθρωπήσεως, τὴν ὅλην οἰκειουμένου φύσιν, γινόμενοι»²³.

Ἐπομένως ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς δὲν κάνει λόγο γιὰ ἀφθαρσία τῆς Ἐκκλησίας ὡς κτίσματος, ἀλλὰ διδάσκει, ὅτι ὑφίσταται τώρα ἡ φθορά στὸν ἄνθρωπο καὶ ἡ φθορά θά καταργηθῆ στὴν κοινὴ ἀνάσταση.

Ὁγδοο. Συνέχεια τοῦ προηγουμένου εἶναι ὅτι ἡ φθαρτότητα εἶναι στοιχεῖο τοῦ κόσμου τῆς πτώσεως, κατὰ τὸν Ἀπόστολο Παῦλο «πᾶσα ἡ κτίσις συστηνάξει καὶ

²² ἔνθ. ἄν. τόμος 14, σελ. 92.

²³ ἔνθ. ἄν. τόμος 14Γ, Θεσσαλονίκη 1992, σελ. 172-174.

συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν»²⁴. Ἦδη ἀπό τήν γονιμοποίηση τοῦ πρώτου ὠαρίου καί τήν ἔναρξη τῆς ζωῆς τοῦ ἐμβρύου, μεταξύ τῶν γονιδίων, ἐνυπάρχουν καί τά γονίδια τῆς φθαρτότητος καί τῆς θνητότητος, τῶν ἀσθενειῶν καί τοῦ θανάτου, καί γι' αὐτό μαζί μέ τήν αὔξηση τοῦ σώματος συνυπάρχει καί ἡ φθαρτότητα καί ἡ θνητότητα.

Αὐτό δέν σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά μετέχη ταυτοχρόνως καί τῆς καθαρτικῆς, φωτιστικῆς καί θεοποιοῦ ἐνεργείας Θεοῦ. Ἔτσι, στόν θεοούμενο ἄνθρωπο συνυπάρχει ἡ φθαρτότητα μαζί μέ τήν ἀγιότητα. Ὁ κάθε Χριστιανός, ἰδιαίτερα ὁ ἅγιος εἶναι Ναός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μέλος τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καί συγχρόνως διακρίνεται γιά τήν φθαρτότητα τοῦ σώματός του, ἔχει ἀσθένειες καί λαμβάνει φάρμακα γιά τήν ἴαση καί ἀντιμετώπισή του.

Ἔτσι, συμπορεύεται στόν ἄνθρωπο καί τόν ἅγιο ἡ φθαρτότητα μέ τήν ἀγιότητα. Οἱ βίοι τῶν συγχρόνων ἁγίων, πού μετεῖχαν τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ καί ἔπασχαν ἀπό διάφορες ἀσθένειες, καί δέχονταν τίς εὐεργετικές παρεμβάσεις τῶν ἰατρῶν, εἶναι ἐκφραστικοί καί δηλωτικοί. Ἡ ἀποδιδομένη ἀφθαρσία σέ κτίσμα, ἀντικειμενικά εἶναι θεολογική ἀστοχία.

Ἐκ παραλλήλου ὁ ἅγιος Συμεών ὁ Νέος Θεολόγος γράφει γιά τά ἱερά Λείψανα τῶν Ἁγίων ὅτι δέν ἔχουν προσλάβει τήν ὀλική ἀφθαρσία τῆς κοινῆς ἀναστάσεως, διότι αὐτό εἶναι κάτι πού θά συμβῆ στόν μέλλοντα αἰώνα. Ἡ φθορά συμπαρεκτείνεται στά ἱερά Λείψανα τῶν Ἁγίων ἕως τῆς κοινῆς Ἀναστάσεως μαζί μέ μιὰ μερική ἀφθαρσία καί αὐτό πάλι σέ ὅσες περιπτώσεις ὀρίσει ὁ Τριαδικός Θεός. Γράφει:

«Τά σώματα τῶν ἁγίων ὑπό τῆς ἐνωθείσης τῆ ψυχῆ αὐτῶν χάριτος, ἦτοι τοῦ θείου πυρός μεταλαμβάνοντα, ἀγιάζονται καί ἐκπυρούμενα διαυγῆ καί αὐτά γίνονται καί πολὺ τῶν ἄλλων σωμάτων διαφορώτερα καί τιμιώτερα ἀποκαθίστανται. Ἐπειδὴν δὲ ἡ ψυχὴ ἐξέλθοι καί τοῦ σώματος χωρισθῆ, εὐθύς καί αὐτὰ τῆ φθορᾷ παραδίδονται καί ἐκ τοῦ κατὰ μικρὸν διαλύονται· τὰ δὲ καί ἐπὶ πολλοὺς χρόνους διαμένουσι, μήτε ἀφθαρτα μένοντα παντελῶς, μήτε πάλιν τελείως φθειρόμενα, ἀλλὰ καί τῆς ἀφθαρσίας καί τῆς φθορᾶς τὰ γνωρίσματα ἐν ἑαυτοῖς διασώζουσιν, **εἰς τὴν τελευταίαν ἐξανάστασιν ἀφθαρτωθῆναι τελείως καὶ ἀνακαινοθῆναι τηρούμενα.**

Τίνος οὖν ἔνεκεν καί διὰ τί; Ὅτι **οὐκ ἔπρεπε πρὸ τῆς τῶν κτισμάτων ἀνακαινίσεως τὰ τῶν ἀνθρώπων ἀναστήσεσθαι καὶ ἀφθαρτωθήσεσθαι σώματα**, ἀλλ' ὥσπερ αὕτη παρήχθη πρῶτον ἀφθαρτος, ἔπειτα ὁ ἄνθρωπος,

²⁴ Ρωμ. η', 22.

ὑστερον, οὕτω πάλιν πρῶτον τὴν κτίσιν ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἀφθαρσίαν χρή μεταποιηθῆναι, εἴτ' οὖν ἀλλαγῆναι, καὶ οὕτω σὺν αὐτῇ καὶ ἅμα αὐτῇ καὶ τὰ φθαρέντα σώματα τῶν ἀνθρώπων ἀνακαινισθῆναι»²⁵.

Ἔνατον. Ὁ Ἱερός Ναός εἶναι ὁ χῶρος συναντήσεως τῶν Χριστιανῶν πού εἶναι τὰ πραγματικά, ἀληθινά μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό Σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ, ὅπως ἀναλύει διεξοδικά ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στίς Ἐπιστολές του, καί ὁ χῶρος στόν ὁποῖον συναντῶνται τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας τιτλοφορεῖται Ἱερός Ναός, Ἐκκλησία. Μπορεῖ αὐτός ὁ χῶρος νά εἶναι μέσα σέ μιὰ φυλακή, σέ ἕνα κάτεργο, σέ μιὰ ἀποθήκη, ἀλλά αὐτό δέν σημαίνει ὅτι ὁ Ἱερός Ναός ἀπαλλάσσεται τῆς φθορᾶς, οὔτε ὅτι μετατρέπεται σέ ἄκτιστο, ἐπειδή ἐκεῖ τελεῖται ἡ θεία Λειτουργία.

Ἡ ἄποψη ὅτι ὁ Ἱερός Ναός στόν ὁποῖο γίνεται ἡ θεία Λειτουργία μετατρέπεται σέ ἄκτιστο καί ἀποστειρωμένο ἀπό κάθε ἰό καί μικρόβιο πού προέρχεται ἀπό ἀσθενοῦντας Χριστιανούς εἶναι εἰδωλολατρεία, πανθεισμός, δεισιδαιμονία. Ἄλλωστε, ὡς δεισιδαιμονία χαρακτηρίζεται ἡ σύγχυση καί ἡ ταύτιση μεταξύ ἀκτίστου καί κτιστοῦ.

Ὁ Ἱερός Ναός, κατά τόν ἱερό Νικόλαο Καβάσιλα εἶναι τύπος, εἰκόνα καί μίμημα τοῦ πραγματικοῦ Ναοῦ τοῦ Θεοῦ πού εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Γραφεῖ:

«Ἐπειτα παράδειγμα τοῦ θυσιαστηρίου τόν ἱεράρχην οὐ τοῦτο ποιεῖ μόνον, ὅτι τῶν τοιούτων αὐτός τεχνίτης, ἀλλ' ὅτι ναός εἶναι Θεοῦ καί θυσιαστήριον μόνη τῶν ὀρωμένων ἢ τῶν ἀνθρώπων δύναται φύσις, ὡς τό γε χερσίν ἀνθρώπων παγέν εἰκόνα τούτου σώζει καί τύπον· ὅθεν ἔδει τό πρᾶγμα πρό τῆς εἰκόνας ἐν τῷ σχήματι τούτῳ φανῆναι καί ἀληθές τοῖς τύποις ἠγήσασθαι»²⁶.

Ἐπομένως, ὁποῖος ἰσχυρίζεται ὅτι τό κτίσμα τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ εἶναι ἀποστειρωμένος χῶρος ἀπό φθαρτά στοιχεῖα, στήν πράξη ἀναγνωρίζει ὅτι καί ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει μέσα του τὴν ἁγιοποιό καί θεοποιό ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀφθαρτος καί ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωή, πού σημαίνει ὅτι δέν πρέπει νά δέχεται ἀπολύτως καμμιά εὐεργετική παρέμβαση τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, δηλαδή δέν πρέπει νά δέχεται οὔτε φάρμακα, οὔτε πράξεις παρέμβασης στό σῶμα του (ἐγχείρηση), πρᾶγμα ἐντελῶς ἀθεολόγητο καί ἀνόητο!

²⁵ SC 122, 202-204.

²⁶ Νικόλαος Καβάσιλας, Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καί Ἀσκητικῶν, τόμος 22, Πατερικαὶ ἐκδόσεις «Γρηγόριος Παλαμάς», Θεσσαλονίκη 1979, σελ. 496.

Οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας μας γνωρίζουν ὅτι ἡ φθορά εἶναι παρούσα καί στά ὑλικά στοιχεῖα πού προσφέρονται ἐντός τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ πρὸς καθαγιασμό διὰ τῶν ἱερῶν μυστηρίων. Ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης γράφει:

«...εἰ συνέβη τὸν προσενεχθέντα θεῖον ἄρτον (ἐννοεῖ τῆς προσκομιδῆς) ὑπὸ μυῶν, ἢ ἐτέρου ζώου βρωθῆναι, καί μή ἴδοι ὁ ἱερεὺς, μετὰ δέ τὴν εἴσοδον γνῶ, προσκομίσει ἕτερον ἄρτον ἀνατεμῶν συνήθως, καί ἐπιλέγων τὰ προφητικά ῥήματα καί ὅσα λέγειν καί ποιεῖν ἔθος· καί τὴν εὐχὴν τῆς προσκομιδῆς ἐπιλέγειν, εἴτα ἐπάγειν ἀπὸ τῆς μεγάλης εἰσόδου τὰ τῶν εὐχῶν, αἱ καί τελεστικά εἰσὶ μᾶλλον»²⁷.

Ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ ἀγιορείτης συναφῶς πρὸς τὰ ἀνωτέρω γράφει:

«Ἀρμόδιον εἶναι εἰς τὸν παρόντα Κανόνα (λβ' τῆς Πενθέκτης) καί ἀναγκαιότατον εἰς τοὺς ἱερεῖς, τὸ νὰ προσθέσουμε ἐν τῇ παρουσίᾳ ὑποσημειώσῃ, τί πρέπει νὰ γίνεται ἂν τύχη νὰ χυθοῦν, ἢ νὰ φαγωθοῦν ἀπὸ ζωῦφια τὰ θεῖα Μυστήρια. Ὁ μὲν οὖν Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης, (ἐρώτησ. πα' .) λέγει, ὅτι, ἂν τύχη νὰ χυθοῦν ταῦτα, ὅταν τελειώσῃ ἡ μεγάλη εἴσοδος (ταυτόν εἰπεῖν πρὸ τοῦ ἀγιασμοῦ καί τῆς μετουσιώσεως), ἢ καί φαγωθῇ ὁ ἄρτος ἐν τῇ προσκομιδῇ ἀπὸ ποντικῶν, καί μετὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον τοῦτο νοηθῇ, πρέπει ὁ ἱερεὺς νὰ ποιῇ δευτέραν ἔνωση ἐν τῷ ποτηρίῳ, καί νὰ προσκομίξῃ ἕτερον ἄρτον μετὰ τῶν προφητικῶν ρημάτων, ἐπιλέγων καί τὴν εὐχὴν τῆς προθέσεως»²⁸.

Ὅσοι ἔχουν ἀντίθετες ἀπόψεις πρέπει νὰ ἀπαντήσουν:

1. Ἐπεσε σέ βλασφημία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁ ἅγιος Συμεὼν Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος προτρέπει ἐντός τῆς θείας Λειτουργίας καί πρὸ τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν Τιμίων Δώρων νὰ ἀντικαθίσταται ὁ Ἄρτος καί ὁ οἶνος, σέ περίπτωση πού ἐμφιλοχωρήσουν ἐπὶ τῶν ἱερῶν Σκευῶν μύγες καί τρωθοῦν τὰ Τίμια Δῶρα; Γιατί συμβουλεύει τοὺς ἱερεῖς νὰ προχωρήσουν σέ ἀντικατάσταση;
2. Ἐπεσε σέ βλασφημία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, ὁ ὁποῖος ἀναλόγως προτρέπει ἀκολουθώντας τὸν ἅγιο Συμεὼν, νὰ ἀντικαθίστανται τὰ Τίμια Δῶρα πρὸ τοῦ καθαγιασμοῦ;

Μέ βάση τὴν λογικὴ τους θὰ ἔπρεπε νὰ συνεχίσουν ὅλοι οἱ ἱερεῖς τὴν θεία Λειτουργία μέ τὰ παρόντα μολύσματα, διότι κατὰ τὴν γνώμη τους στήν θεία

²⁷ PG 155, 948B

²⁸ Πηδάλιον, Ἑρμηνεῖα τοῦ κανόνα λβ' τῆς Πενθέκτης, ὑποσημείωση 2.

Λειτουργία απενεργοποιείται ή φθορά παντού, ήτοι, στον ατμοσφαιρικό αέρα του Ναού, ακόμη και στην τοιχοποιία.

Μερικοί επικαλούνται τις ευχές κατά την τελετή των έγκαινίων, ότι δήθεν δι' αὐτῶν ὅλα τὰ ὑλικά στοιχεῖα τοῦ Ναοῦ ἀγιάζονται καί ὅτι μέ τόν τελετουργικό ἀγιασμό ἀποβάλλουν τήν φθορά καί γίνονται ἀπρόσβλητα ἀπό ὀποιοδήποτε μολυσμό. Ἐπικαλοῦνται τήν εὐχή τοῦ Ἀρχιερέως: «...Δέσποτα Κύριε, ὁ Θεός ὁ Σωτήρ ἡμῶν... κατάπεμψον τό πανάγιόν σου Πνεῦμα, τό προσκυνητόν καί παντοδύναμον, καί ἀγίασον τόν Οἶκον τοῦτον· πλήρωσον αὐτόν φωτός αἰδίου· αἰρέτισον αὐτόν εἰς κατοικίαν σήν· ποιήσον αὐτόν σκῆνωμα δόξης σου, κατακόσμησον αὐτόν τοῖς θεοῖς σου καί ὑπερκοσμίοις χαρίσμασι...». Στήν συνέχεια τῆς εὐχῆς, βέβαια, ἐπειδή ὁ ἀγιασμός δέν ἀπαλλάσει τό κτίσμα ἀπό τίς συνέπειες τῆς φθορᾶς, εὐχεται ὁ Ἀρχιερέας: «Φύλαξον αὐτόν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος ἀσάλευτον». Αὐτό τό αἶτημα τῆς εὐχῆς εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐπίγνωσης ὅτι ὁ ἐγκαινισμένος Οἶκος τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι ἄφθαρτος, διότι βλέπουμε Ἱεροῦς Ναούς πού δέχθηκαν τόν ἀγιασμό τῆς τελετῆς τῶν ἐγκαινίων, στούς ὁποίους μάλιστα λειτούργησαν μαρτυρημένης ἀγιότητος λειτουργοί, νά κατακρημνίζονται ἀπό σεισμούς ἢ βομβαρδισμούς ἢ ἀπό τήν μανία ἀλλοπίστων κατακτητῶν.

Ὁ Ἱερός Ναός εἶναι ὁ χῶρος τῆς ἐμφανείας τοῦ Θεοῦ καί ὁ ἐκκλησιαζόμενος ἀνάλογα μέ τήν πνευματική του κατάσταση μετέχει τῆς ἐνεργείας Θεοῦ μέ τήν προσευχή του καί τήν μετοχή του στά ἅγια μυστήρια. Ἀληθής ναός εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού μετέχει τῆς ἀκτίστου φωτιστικῆς καί θεοποιοῦ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ.

Αὐτό ὅμως δέν σημαίνει ὅτι ἀγιάζονται ὅλα τὰ ὑλικά δομικά στοιχεῖα τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ (πέτρες, ξύλα, κονίαμα κ.λπ.), γιατί τότε θά περιίπταμε σέ μιά μορφή εἰδωλολατρίας. Ὅπως ἐπίσης καί ὁ Χριστιανός πού βαπτίζεται καί χρίεται ἢ ἀκόμη καί κοινωνεῖ τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, γενόμενος μέλος τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ, δέν σημαίνει ὅτι δέχεται στό σῶμα του τήν ἀφθαρσία καί ἐπομένως δέν ἔχει ἀνάγκη θεραπείας μέ φάρμακα καί νοσηλεῖες. Μάλιστα δέ καί ἅγιοι ἄνθρωποι μετά πού κοινωνοῦν τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ λαμβάνουν φάρμακα πού τούς συνέστησαν οἱ ἰατροί.

Σέ συνάφεια μέ τὰ ἀνωτέρω ἀναφέρουμε τό 28ο (ΚΗ΄) κανόνα τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ὁποῖος μέ σαφήνεια μᾶς λέει ὅτι Σῶμα Χριστοῦ εἶναι μόνον ὁ προσφερθεῖς Ἄρτος στήν θεία Εὐχαριστία καί τίποτε ἄλλο. Ὅπως ἐπισημαίνει μάλιστα στήν ἐρμηνεία αὐτοῦ τοῦ Κανόνα ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, Σῶμα Χριστοῦ δέν εἶναι οὔτε κᾶν οἱ μερίδες τῆς Θεοτόκου, τῶν Ἁγίων, τοῦ Ἐπισκόπου καί τῶν πιστῶν πού ἐνώνονται στό Ἅγιο Ποτήριο μέ τό Αἶμα τοῦ

Χριστοῦ καί ἀκουμποῦν τό Σῶμα Του. Καί ὅπως εἶναι αὐτονόητο, πολύ περισσότερο δέν εἶναι Σῶμα Χριστοῦ τό κτίσμα τοῦ Ναοῦ, οἱ τοῖχοι καί ὁ χῶρος πού περικλείουν, ὥστε νά θεωρεῖται τόπος ἀφθαρσίας, ἀπρόσβλητος ἀπό ἰούς καί μικρόβια.

Ὁ ΚΗ΄ κανόνας τῆς Πενθέκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου διακελεύει:

«Ἐπειδή ἐν διαφόροις ἐκκλησίαις μεμαθήκαμεν, σταφυλῆς ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ προσφερομένης κατά τι κρατήσαν ἔθος, τοὺς λειτουργοὺς ταύτην τῇ ἀναιμάκτῳ τῆς προσφορᾶς θυσίᾳ συνάπτοντας, οὕτως ἅμα τῷ λαῷ διανέμειν ἀμφότερα, συνείδομεν, ὥστε μηκέτι τοῦτό τινα τῶν ἱερωμένων ποιεῖν, ἀλλ' εἰς ζωοποίησιν, καί ἁμαρτιῶν ἄφεσιν, τῷ λαῷ τῆς προσφορᾶς μόνης μεταδίδοναι· ὡς ἀπαρχὴν δὲ τὴν τῆς σταφυλῆς λογιζομένους προσένεξιν, ἰδικῶς τοὺς ἱερεῖς εὐλογοῦντας, τοῖς αἰτοῦσι ταύτης μεταδίδοναι, πρὸς τὴν τοῦ δοτῆρος τῶν καρπῶν εὐχαριστίαν, δι' ὧν τὰ σώματα ἡμῶν, κατὰ τὸν θεῖον ὄρον, αὖξει τε καὶ ἐκτρέφεται. Εἴ τις οὖν κληρικὸς παρὰ τὰ διατεταγμένα ποιήσῃ, καθαιρείσθω»²⁹.

Εἶναι πολύ σημαντικὴ μιά ὑποσημείωση στὴν ἐρμηνεία τοῦ κανόνος αὐτοῦ πού περιλαμβάνει ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης στό «Πηδάλιον». Γράφει ὁ ἅγιος Νικόδημος:

«Οὐ μόνον δὲ χωριστά ἀπὸ τὰ σταφύλια πρέπει νά μεταδίδεται ἡ ἅγια Κοινωνία, ἀλλὰ καὶ χωριστά ἀπὸ τὰς μερίδας. Διὰ τοῦτο καὶ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης (κεφ. 4δ΄.) λέγει ὅτι οἱ ἱερεῖς πρέπει νά προσέχουν καλά, νά μὴ μεταλαμβάνουν τοὺς Χριστιανούς ἀπὸ τὰς μερίδας, ἀλλὰ ἀπὸ τό ἴδιον αὐτό σῶμα τοῦ Κυρίου. Ἐάν δὲ ᾄναι πολλοὶ οἱ μέλλοντες μεταλαβεῖν (καθὼς ἀκολουθεῖ μάλιστα κατὰ τὴν μεγάλην [Πέμπτην] κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τῆς Θεοτόκου) ἅς μὴ βάλουν τὰς μερίδας μέσα εἰς τό ἅγιον Ποτήριον, διὰ νά μὴ τύχη καὶ κάμουν λάθος, καὶ κοινωνήσουν τινὰ ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ ἅς τὰς ἀφίνουν εἰς τό ἅγιον Δισκάριον, καὶ ἀφ' οὗ κοινωνήσουν τοὺς χριστιανούς, τότε ἅς τὰ βάλουν, καὶ ἅς τελειοῦσι τὰ ἅγια, καθὼς τοιοῦτοτρόπως συνηθίζουν νά κάμουν καὶ εἰς τὰ Μοναστήρια τοῦ ἁγίου Ὁρους. Διότι **ἂν καὶ αἱ Μερίδες ἠνώθησαν μέ τό αἷμα τοῦ Κυρίου καὶ σῶμα, ἀλλ' ὅμως δέν ἔγιναν καὶ σῶμα τοῦ Κυρίου αὐτόχρομα**»³⁰.

Ἔτσι μιλοῦν οἱ ἅγιοι Πατέρες πού γνωρίζουν τὴν δύναμη τῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔχουν τό χάρισμα τῆς διάκρισης τῶν πνευμάτων. Αὐτὴ εἶναι ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Ἄν οἱ μερίδες πού ἐνώθησαν μέ τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ

²⁹ Πηδάλιον, σελ. 243.

³⁰ ἔνθ. ἀν. σελ. 243.

τό Σῶμα, «δέν ἔγιναν καί σῶμα τοῦ Κυρίου αὐτόχρομα», πολύ περισσότερο δέν εἶναι Σῶμα Χριστοῦ τό κτίσμα τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ καί ὁ ἀέρας πού περικλείεται στό ἔσωτερικό του.

Δέκατον. Εἶναι ἀθεολόγητο καί τό λιγότερο ἀνόητο τό νά δέχεται κανείς ὅτι μέ τήν λήψη προστατευτικῶν μέτρων γιά κάθε ἀσθένεια, ὁ βαπτισμένος Χριστιανός «ἀναγκαστικά» ἐπανερχεται στήν πρό τοῦ βαπτίσματος κατάσταση, δηλαδή χάνει τήν δωρεά τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος.

Ὁ ἅγιος Διάδοχος Φωτικῆς διδάσκει ὀρθοδόξως ὅτι μέ τό βάπτισμα λαμβάνει κανείς τήν Χάρη τοῦ Θεοῦ στό βάθος τῆς καρδιᾶς του καί δέν φεύγει ἀπό ἐκεῖ, ἀπλῶς μπορεῖ νά σκεπασθῆ ἀπό τά πάθη. Στό κείμενό του μέ τίτλο «τά ἑκατόν γνωστικά κεφάλαια (οστ', οζ', οη', οθ', π, πα'), ἀντικρούει τήν αἴρεση τῶν Μασσαλιανῶν οἱ ὅποιοι ὑποστήριζαν ὅτι στόν ἴδιο χῶρο τῆς ψυχῆς, στόν νοῦ συσυπάρχει ἡ Χάρη μέ τόν σατανά. Γράφει³¹:

«οστ'. Τινές ὑπενόησαν τήν χάριν ἅμα καί τήν ἀμαρτίαν, τοῦτ' ἔστι τό πνεῦμα τῆς ἀληθείας καί τό πνεῦμα τῆς πλάνης, ἐπί τῶν βαπτιζομένων ἐγκρύπτεσθαι εἰς τόν νοῦν. Ὅθεν, φησίν, τό μέν ἐν πρόσωπον εἰς τά καλά παρακαλεῖ τόν νοῦν, τό δέ ἕτερον εὐθύς πρός τά ἐναντία. Ἐγώ δέ ἐκ τῶν θείων γραφῶν καί ἐξ αὐτῆς δέ τῆς τοῦ νοῦ αἰσθήσεως κατείληφα ὅτι πρό μέν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἔξωθεν ἡ χάρις πρός τά καλά προτρέπεται τήν ψυχὴν, ὁ δέ Σατανᾶς ἐν τοῖς αὐτῆς ἐμφωλεύει βάθεισιν ὅλας τάς τοῦ νοῦ ἀποφράττειν δεξιᾶς πειρώμενος διεξόδους· ἀπό δέ αὐτῆς τῆς ὥρας ἐν ἧπερ ἀναγεννώμεθα, ἔξωθεν μέν ὁ δαίμων γίνεται, ἔσωθεν δέ ἡ χάρις. Ὅθεν εὐρίσκομεν ὅτι, ὡς πάλαι ἐκυρίευσεν ἡ πλάνη τῆς ψυχῆς, οὕτως μετά τό βάπτισμα αὐτῆς κυριεύει ἡ ἀλήθεια. Ἐνεργεῖ μέντοι καί ὁ Σατανᾶς μετά τοῦτο τῆ ψυχῆ καθάπερ τό πρὶν καί χεῖρω δέ τά πολλά, οὐχ ὡς συμπαρῶν δέ τῆ χάριτι, μή γένοιτο, ἀλλὰ καπνίζων ὡσπερ τόν νοῦν διὰ τῆς ὑγρότητος τοῦ σώματος τήν ἠδύτητα τῶν ἀλόγων ἡδονῶν· παραχωρήσει δέ τοῦ θεοῦ τοῦτο γίνεται, ἵνα διὰ τῆς ζάλης καί τοῦ πυρός τῆς δοκιμασίας διερχόμενος ὁ ἄνθρωπος οὕτως ἐν ἀπολαύσει, εἰ θέλει, γένηται τοῦ ἀγαθοῦ. Διήλθομεν γάρ, φησίν, διὰ πυρός καί ὕδατος καί ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν».

«οζ'. Ἡ χάρις, ὡς ἔφην, ἀπ' αὐτῆς τῆς ροπῆς ἐν ἧ βαπτιζόμεθα, ἐν αὐτῷ τῷ βάθει τοῦ νοῦ ἐγκρύπτεται, αὐτήν τήν αἴσθησιν αὐτοῦ κρύπτουσα τήν ἐαυτῆς παρουσίαν· ἐπειδὴν δέ ἄρξηταί τις ἐκ πάσης προθέσεως ἐρᾶν τοῦ θεοῦ, τότε

³¹ Διαδόχου Φωτικῆς, Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν, τόμος Α', ἐκδ. Παπαδημητρίου, Ἀθήνα 1957, σελ. 258-259.

ἀρρήτω τινί λόγω διά τῆς τοῦ νοῦ αἰσθήσεως προσομιλεῖ τῇ ψυχῇ μέρος τι τῶν ἑαυτῆς ἀγαθῶν».

Από αυτά φαίνεται ὅτι «πρό τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος ἔξωθεν ἡ χάρις» προτρέπει τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ καλόν, ἐνῶ ὁ Σατανᾶς ἐμφωλεύει στό βάθος τῆς ψυχῆς. Ὅμως, μετὰ τὸ Βάπτισμα ἡ Χάρις «ἐν αὐτῷ τῷ βάθει τοῦ νοῦ ἐγκρύπτεται» καὶ ὅταν ἀρχίσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεόν μετ' ὅλην τὴν πρόθεσίν του μεταδίδει ἕνα μέρος τῶν ἀγαθῶν τῆς στήν ψυχῆ, διά τῆς αἰσθήσεως τοῦ νοῦ μετὰ κάποιον ἄρρητο λόγο, ἐνῶ τὰ πονηρὰ πνεύματα ἐμφωλεύουν καὶ μετακινοῦνται στίς αἰσθήσεις τοῦ σώματος, μετὰ τὴν εὐκόλη ὁδὸ τῆς σαρκός, «ἐπὶ τῶν ἔτι νηπιαζόντων τῇ ψυχῇ».

Ἐπομένως τὸ νὰ ἰσχυρίζεται κανεὶς ὅτι ὁποῖος καθ' οἰονδήποτε τρόπο, ἀμαρτάνῃ μετὰ τὸ Βάπτισμα, βάζοντας προστασία στό πρόσωπό του καὶ κάνοντας ἐμβόλιο, ἐπανερχεται στήν πρό τοῦ Βαπτίσματος κατάστασι, **αὐτός βλασφημεῖ στό Ἅγιον Πνεῦμα, ἀφοῦ ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ μετὰ τὸ Ἅγιο Βάπτισμα παραμένει πάντα στό βάθος τῆς καρδίας**. Σκεπάζεται μὲν αὕτη ἡ Χάρις μετὰ τὰ πάθη, ἀλλὰ εἶναι ἀθεολόγητος καὶ βλάσφημος κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ Χάρις τοῦ Βαπτίσματος ἐγκαταλείπει τὴν ἄνθρωπο. Γράφει ὁ ἅγιος Διάδοχος Φωτικῆς:

«οἱ». Ὁ Σατανᾶς, ὡς εἶπον, διά μὲν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἐκβάλλεται ἀπὸ τῆς ψυχῆς, συγχωρεῖται δὲ αὐτῷ ἕνεκεν τῶν προειρημένων αἰτιῶν ἐνεργεῖν αὐτῇ διά τοῦ σώματος· ἡ μὲν γὰρ χάρις τοῦ θεοῦ εἰς αὐτό τὸ βάθος τῆς ψυχῆς, τοῦτ' ἔστιν εἰς τὸν νοῦν, κατασκηνοῖ. Πᾶσα γὰρ, φησὶν, ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν, οὐ φαινομένη τοῖς δαίμοσιν. Διόπερ ἐξ αὐτοῦ τοῦ βάθους τῆς καρδίας ἡμῶν αἰσθανόμεθα τοῦ θείου ὡσπερ ἀναβλύζοντος πόθου, ὅτε θερμῶς τοῦ θεοῦ μεμνήμεθα· τὰ δὲ πονηρὰ πνεύματα λοιπόν ταῖς αἰσθήσεσι τοῦ σώματος ἐνάλλεται τε καὶ ἐμφωλεύει διά τῆς εὐχερείας τῆς σαρκός ἐνεργοῦντα ἐπὶ τῶν ἔτι νηπιαζόντων τῇ ψυχῇ».

Μετὰ τὴν εὐκαιρία αὕτη πρέπει νὰ δοῦμε τὴν διδασκαλία τοῦ ἁγίου Διαδόχου Φωτικῆς καὶ γιὰ τίς ἀσθένειες, τὴν ἰατρικὴν τέχνην, καὶ τὰ φάρμακα, διότι δι' αὐτῶν ἐνεργεῖ ὁ Θεός. Καθώς, ἐπίσης, καὶ τὴν διδασκαλία ὅτι οἱ μὲν ἀναχωρητὲς μοναχοὶ μποροῦν νὰ ἀφήνουν τὸν ἑαυτό τους ἀπολύτως στόν Θεόν, οἱ δὲ ζῶντες στόν κόσμον μποροῦν νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ τῆς ἰατρικῆς τέχνης «διά τὸ μή εἰς κενοδοξίαν αὐτοῦ εἰς πειρασμόν ἐμπίπτειν τοῦ διαβόλου». Γράφει:

«ἰατροὺς μετακαλεῖσθαι ἐν τῷ καιρῷ τῶν νόσων οὐδὲν τὸ κωλύον. Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλεν ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης πείρας ποτὲ συλλέγεσθαι ἡ τέχνη, διά τοῦτο καὶ προὔπηρχε τὰ φάρμακα. Πλὴν οὐκ ἐχρῆν εἰς αὐτοῦς τὴν ἐλπίδα ἔχειν τῆς ἰάσεως, ἀλλ' εἰς τὸν ἀληθινόν ἡμῶν σωτῆρα καὶ ἰατρόν Ἰησοῦν Χριστόν. Ταῦτα

δέ λέγω τοῖς ἐν κοινοβίοις ἢ ἐν πόλεσι τόν σκοπόν τῆς ἐγκρατείας κατορθοῦσι διά τό μή δύνασθαι αὐτούς ἐκ τῶν συμβαινουσῶν περιστάσεων ἄπαυστον ἔχειν διά τῆς ἀγάπης τήν ἐνέργειαν τῆς πίστεως, ἄλλως τε καί διά τό μή εἰς κενοδοξίαν αὐτούς καί πειρασμόν ἐμπίπτειν τοῦ διαβόλου. Ἐξ ὧν τινες αὐτῶν ἱατρῶν μή χρήζειν ἐπὶ πολλῶν ἐπαγγέλλονται. Εἰ δέ τις τόν ἀναχωρητικόν βίον ἐν ἐρημοτέροις μεταξύ δύο ἢ τριῶν ὁμοτρόπων ἀδελφῶν κατορθοῖ τόποις, μόνω τῷ κυρίῳ ἑαυτόν τῷ ἰωμένῳ ἡμῶν πᾶσαν νόσον καί πᾶσαν μαλακίαν ἐν πίστει προσαγέτω, κἂν ὁποίοις ἂν περιπίπτει πάθεσιν. Ἔχει γάρ τῶν νόσων ἱκανήν μετά τόν κύριον τήν ἐρημίαν παρήγορον. Ὅθεν οὔτε τῆς ἐνεργείας ὁ τοιοῦτος πένεται ποτε τῆς πίστεως, ἐπειδή μάλιστα οὔτε που ἐνδείξασθαι τήν ἐκ τῆς ὑπομονῆς εὐρίσκει ἀρετήν καλῶ τῇ ἐρημίᾳ κεκρημένος παραπετάσματος διά τοῦτο γάρ ὁ κύριος κατοικίζει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ»³².

Ἀπό τά χωρία αὐτά τοῦ ἁγίου Διαδόχου Φωτικῆς ἐξάγεται ὅτι, ἀκόμη καί ἂν κάποιος ἀρνηθῇ τόν Χριστό, δέν χάνει τήν δωρεά τοῦ Βαπίσματος, γι' αὐτό δέν ἐπαναλαμβάνεται τό Βάπτισμα, ἀλλά ἀκολουθεῖ ἡ χαρισματική μετάνοια καί ἡ χρίση μέ τό Ἅγιο Μῦρο.

Ἐπομένως, ἡ ἄποψη ὅτι μέ τήν χρησιμοποίηση ἀπό τόν Χριστιανό ἐνός θεραπευτικοῦ τρόπου τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης ἐπανερχεται ὁ ἄνθρωπος στήν πρό τοῦ Βαπίσματος κατάσταση αὐτή εἶναι ὄντως βλασφημία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, γιατί ἀρνεῖται ὅτι μέ τό Βάπτισμα ἡ Χάρις Του παραμένει στό βάθος τῆς καρδιάς.

Ἐνδέκατον. Τό Ἅγιον Βάπτισμα καί τό Ἅγιον Χρῖσμα ἐνεργοποιοῦν τήν νοερά ἐνέργεια, ὥστε νά μεθέξῃ ὁ Χριστιανός τῆς καθαρτικῆς, φωτιστικῆς καί θεοποιοῦ ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Στήν συνέχεια μέ τίς ἀμαρτίες σκοτίζεται καί πάλιν ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ νοερά ἐνέργεια ταυτίζεται μέ τήν λογική, τά πάθη καί τό περιβάλλον, ὅπως διδάσκει ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης.

Ὅποτε, ἔργο τοῦ πνευματικοῦ πατρός εἶναι μέ τά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας νά βοηθήσῃ τόν ἄνθρωπο νά ἐνεργοποιηθῇ ἡ νοερά ἐνέργεια μέσα του, ὥστε νά μεθέξῃ τῆς ἀκτίστου Χάριτος τοῦ Θεοῦ. Δέν εἶναι ἔργο τοῦ πνευματικοῦ πατρός νά ἐνεργοποιῇ τήν λογική ἐνέργεια πού γίνεται μέ τήν ἀνθρώπινη σπουδή καί γνώση.

Στήν Ὁρθόδοξη πατερική διδασκαλία ὑφίσταται διάκριση μεθοδολογιῶν, δηλαδή ἄλλη εἶναι ἡ μεθοδολογία γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καί ἄλλη εἶναι ἡ μεθοδολογία γνώσεως τῆς ἐπιστήμης. Ἡ μέθοδος γνώσεως τοῦ Θεοῦ γίνεται διά τῆς νοερᾶς ἐνεργείας στήν καρδιά, ὅπως εἶπε ὁ Χριστός «μακάριοι οἱ καθαροί τῇ

³² ἔνθ. ἀν. σελ. 249.

καρδία, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται»³³, ἢ ὅπως λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς «τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς»³⁴. Ἡ μέθοδος γνώσεως τῶν κτιστῶν πραγμάτων γίνεται μέ τὴν λογικὴ ἐπεξεργασία.

Ἡ παραθεώρηση τῆς διπλῆς μεθοδολογίας γνώσεων καὶ ἡ ὑποστήριξη τῆς ἐνιαίας μεθοδολογίας γνώσεων τόσο γιὰ τὸν Θεὸ ὅσο καὶ γιὰ τὰ ἀνθρώπινα, φιλοσοφία-ἐπιστήμη, εἶναι τὸ κέντρο τοῦ σχολαστικισμοῦ τοῦ Μεσαίωτος. Γι' αὐτὸ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἀντικρούοντας τὸν Βαρλαάμ γράφει ὅτι «οὐκ ἄλλη μόνον ἢ παρά τῆς ἕξω παιδείας γνώσις, ἀλλὰ ἐναντίως, πρὸς τὴν ἀληθῆ καὶ πνευματικὴν διοικεῖται γνώσιν, εἰ καὶ τινες αὐτοὶ τε παρ' αὐτῆς ὡς ἔοικε παρηγμένοι καὶ τοὺς αὐτῶν ἀκρωμένους παράγειν ἐγγχειροῦντες, ὡς περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς διαλέγονται, τέλος τῆς θεωρίας ἀποφαινόμενοι ταύτην»³⁵.

Δωδέκατον. Ὑφίστανται ὄρια μεταξύ θεολογίας καὶ ἐπιστήμης, ἀφοῦ ἄλλο εἶναι τὸ ἔργο τοῦ θεολόγου καὶ ἄλλο τοῦ ἐπιστήμονος. Στὸ θέμα αὐτὸ ὁ καθηγητὴς π. Ἰωάννης Ρωμανίδης ἔκανε τὴν διασάφηση.

«Οἱ Ρωμαῖοι Πατέρες διδάσκουν ἐκ τῆς ἐμπειρίας τῆς θεώσεως, δηλαδὴ τῆς θεοπτίας, ὅτι μεταξύ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν κτισμάτων δέν ὑπάρχει καμμία ὁμοιότης, ἂν καὶ τὰ κτίσματα ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν Θεόν. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ περὶ Θεοῦ ἀλήθεια καὶ ἡ περὶ τῆς φύσεως τοῦ σύμπαντος ἀλήθεια δέν ταυτίζονται, ἂν καὶ ἡ μία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἄλλην.

Ὁ θεόπτης γνωρίζει τὸν Θεόν. Ὁ φιλόσοφος ἢ ὁ ἐπιστήμων ἐρευνᾷ τὰ κτίσματα. Οὔτε ὁ φιλόσοφος, οὔτε ὁ ἐπιστήμων δύναται νὰ ἔχη τὴν περὶ Θεοῦ γνώσιν τοῦ θεόπτου προφήτου, ἀποστόλου, καὶ ἁγίου, ἐφ' ὅσον ὁ Θεός δέν ὁμοιάζει μέ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού ἐρευνᾷ μέσω τῆς ἐπιστημονικῆς του μεθόδου ἢ τῆς φιλοσοφικῆς του φαντασίας. Ἀντιθέτως ὁ θεόπτης δύναται νὰ εἶναι ἢ νὰ γίνῃ ἐπιστήμων, ἀλλὰ ὄχι ὁμως μέσω τῆς θεοπτίας.

Ὁ θεόπτης γνωρίζει πῶς νὰ ἐτοιμάσῃ τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν θεοπτίαν. Ὁ ἐπιστήμων γνωρίζει πῶς νὰ διδάξῃ τὴν ἐπιστημονικὴ του μέθοδον εἰς τοὺς μαθητάς του. Ὁ θεόπτης δύναται νὰ γνωρίσῃ τὸν τρόπον ἐρεύνης τῶν φυσικῶν φαινομένων, ὄχι ὁμως ἀπὸ τὴν θεοπτίαν, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν ἐπιστήμονα. Καὶ ὁ ἐπιστήμων δύναται νὰ γίνῃ θεόπτης, ἀλλὰ ὄχι μέσω τῆς ἐπιστήμης του, ἀλλὰ μόνον μέσω τοῦ θεόπτου. Ὁ θεόπτης δύναται νὰ εἶναι κἀτα κόσμον

³³ Ματθ. ε', 8.

³⁴ Λουκ. κδ', 45.

³⁵ Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ἔργα 2, ΕΠΕ Θεσσαλονίκη 1982, σελ. 82.

έγγράμματος ή άγράφματος. Ό έπιστήμων δύναται νά εΐναι κατά Θεόν έγγράφματος ή άγράφματος.

Ό θεόπτης εΐναι θεόπνευστος καί όμιλεΐ άπλανώς περί Θεοϋ καί όδηγεΐ άλαθήτως πρός τόν Θεόν, άλλά δέν εΐναι άλάθητος εις τά άφορῶντα τάς θετικές καί άλλας έπιστήμας θέματα, περί τών όποίων δύναται νά γνωρίζη μόνον όσα γνωρίζουν οι σύγχρονοί του έπιστήμονες.

Ό έπιστήμων όμως ήμπορεΐ νά συγγέη τά περί τής φύσεως τοϋ κόσμου πορίσματά του μέ τάς περί Θεοϋ άπόψεις του καί νά λέγη άνεύθυνα πράγματα, άλλά μόνον φιλοσοφών, έφ' όσον έκφεύγει τής άύστηρᾶς του έπιστημονικής μεθόδου.

Παρομοίως καί ό "θεολόγος" δύναται νά ίσχυρίζεται έπιστημονικάς άνοησίας, άλλά μόνον φιλοσοφών, έφ' όσον έκφεύγει τής άύστηρᾶς θεολογικής μεθόδου τών θεοπτών»³⁶.

Τό συμπέρασμα από όσα αναφέρθησαν στό κείμενο αυτό εΐναι ότι όποιος ύποστηρίζει, μέ σαθρά «θεολογικά» έπιχειρήματα καί μέ βερμπαλιστικούς θεολογικούς λόγους ότι ή Έκκλησία τής Έλλάδος καί σύνολη ή Έκκλησία ύπέπεσαν στην άμαρτία τής βλασφημίας τοϋ Άγίου Πνεύματος μέ τό νά λάβουν μέτρα προστασίας τών Χριστιανών μέσα στους Έιρους Ναούς σέ καιρό πανδημίας, έκτός βέβαια, από τήν μετάληψη τών Τιμίων Δώρων, τοϋ Σώματος καί τοϋ Αΐματος τοϋ Χριστοϋ, σφάλλει θεολογικά καί εκκλησιαστικά, καί στην ούσία αυτός βλασφημεΐ τό Άγιον Πνεϋμα, τό όποΐο ένοικεί στην Έκκλησία καί ένεργεΐ στον άνθρωπο, άκόμη καί στην κατάσταση τής φθαρτότητος καί τής θνητότητός του, άνάλογα μέ τόν βαθμό τής πνευματικής του ζωής.

³⁶ Ιωάννου Ρωμανΐδη, Ρωμηοσύνη, Έκδόσεις Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1975, σελ. 110-111.